

**Татарстан Республикасы
Нурлат муниципаль районы
Бикүле авыл җирлеге Советы**

КАРАР

08.06.2022 ел

№ 55

Татарстан Республикасы Нурлат муниципаль районы Бикүле авыл җирлеген төзекләндерү кагыйдәләрен раслау турында

«Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрдәгә 131-ФЗ номерлы Федераль закон, «Татарстан Республикасында җирле үзидарә турында» 2004 елның 28 июлдәгә 45-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы законы, муниципаль берәмлек Уставы нигезендә, Татарстан Республикасы Нурлат муниципаль районы Бикүле авыл җирлеге Советы **КАРАР ИТТЕ:**

1. Татарстан Республикасы Нурлат муниципаль районы Бикүле авыл җирлеген төзекләндерү кагыйдәләрен (1 нче кушымта) расларга.

2. Татарстан Республикасы Нурлат муниципаль районы Бикүле авыл җирлеге Советының «Татарстан Республикасы Нурлат муниципаль районы Бикүле авыл җирлеге территориясендә төзекләндерү, чисталык һәм тәртип саклау кагыйдәләрен раслау турында» 2017 елның 16 декабрдәгә 58 номерлы карары үз көчен югалткан дип санарга.

3. Әлеге карарны Нурлат муниципаль районының рәсми сайтында бастырып чыгарырга <http://nurlat.tatarstan.ru/> .

4. Әлеге карарның үтәлешен контрольдә тотам.

Татарстан Республикасы
Нурлат муниципаль районы
Бикүле авыл җирлеге
Советы рәисе

А.М. Шакирова

Татарстан Республикасы Нурлат муниципаль районы
Бикүле авыл жирлеген төзеклөндөрү кагыйдөлөрө

1. Гомуми нигезлөмөлөр

1.1. Татарстан Республикасы Нурлат муниципаль районының Бикүле авыл жирлеген төзеклөндөрү кагыйдөлөрө (алга таба - Кагыйдө) «Россия Федерациясендө жирле үзидарө оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрөндөгө 131-ФЗ номерлы Федераль законны үтөү йөзеннән әйлөнө-тирө мохитне саклау турындагы федераль кануннар, халыкның санитар-эпидемиологик иминлеге, Россия Федерациясенөң, Татарстан Республикасының һәм муниципаль норматив хокукий актлар нигезөндө эшлөнгән.

1.2. Әлеге кагыйдөлөр оештыру-хокукий формасына карамастан, барлык физик һәм юридик затлар тарафыннан үтөлөргө тиеш.

1.3. Әлеге кагыйдөлөр жирлекнең бөтен территориясендө гамөлдө һәм түбөндөгө талөплөрне билгели:

а) биналарны (торак йортларны да кертеп), корылмаларны һәм жир кишөрлекләрен карап тоту буенча, тиешле биналарның һәм корылмаларның фасадларын һәм коймалары тышкы кыяфөтенө карата;

б) төзеклөндөрү эшлөрө исемлегенө һәм аларны вакыт-вакыт үтөүгө карата;

в) биналарның (бүлмөлөрнең) һәм корылмаларның якын-тирө территориялөрне төзеклөндөрүдө катнашу тәртибен билгелөү турында;

г) жирлек территориясен төзеклөндөрүне оештыру буенча (урамнарны яктырту, территориялөрне яшеллөндөрү, урам исемнөрө һәм йорт номерлары язылган күрсөткөчлөр кую, кече архитектура формаларын урнаштыру һәм карап тоту).

1.4. Территориялөрне төзеклөндөрү элементларын проектлау һәм урнаштыру шөһәр төзелеше һәм жир законнары, махсус нормалар һәм кагыйдөлөр, дөүлөт стандартлары, жирлекнең Генераль планы, жирдөн файдалану һәм төзелеш кагыйдөлөрө, билгелөнгән тәртиптө расланган проект документациясе нигезөндө гамөлгө ашырыла.

1.5. Әлеге кагыйдөлөр жирлек территориясендө коммуналь һәм сөнөгать калдыкларын жыю, чыгару, ташу, утильлөштерү һәм эшкөртү буенча мөнөсәбөтлөргө кагылмый.

Төп төшенчөлөр

Әлеге кагыйдөлөрне гамөлгө ашыру максатларында түбөндөгө төшенчөлөр кулланыла:

жирле әһәмияттөгө автомобиль юлы - транспорт чаралары хәрәкөте өчен билгелөнгән һәм автомобиль юлының бүлөнгән полосасы чиклөрөндө һәм аларда урнашкан яисә алар астында урнашкан конструктив элементларны (юл полотносы, юл өслөге һәм шундый элементлар) һәм аның технологик өлөше булган юл корылмаларын, саклагыч юл корылмаларын, ясалма юл корылмаларын, житештерү объектларын, автомобиль юлларын төзеклөндөрү элементларын үз эченө алган транспорт инфраструктурасы объекты;

фасадның архитектур үзенчәлекләре - бинаның фасадның, шөһәр төзелеше мохитенең конструктив һәм эстетик сыйфатларын чагылдыра торган аермалы характеристикалары (стиль һәм композиция бөтенлеге, ритм, ярашлылык һәм пропорциональлек, визуаль кабул итү, ачык һәм ябык киңлекләр балансы).;

фонсыз конструкцияләр-тышкы мәгълүмат чараларын эшләү ысулы, анда конструкция аерым хәрәфләрден, билгеләмәләрдән, билгеләрдән, декоратив элементлардан тора;

территорияне төзекләндерү - муниципаль берәмлек территориясен төзекләндерү кагыйдәләре белән билгеләнгән чаралар комплексын тормышка ашыру, гражданның яшәү шартларын яхшырту, муниципаль берәмлек территорияләренең санитар һәм эстетик торышын тәэмин итү һәм яхшырту, мондый территорияләрдә урнашкан торак пунктларның территорияләрен, шул исәптән гомуми кулланылыштагы территорияләрне, жир кишәрлекләрен, биналарны, төзелмәләрне, корылмаларны, якын-тирә территорияләрне карап тоту буенча эшчәнлек;

вертикаль яшелләндерү - биналарның һәм корылмаларның фасад өслекләрен, шул исәптән балконнар, лоджияләр, галереяләр, терәк диварлар һ. б. куллану, аларда стационар һәм мобиль яшел үсентеләр урнаштыру өчен;

витрина-фасадның бер өлешен алып торучы тоташ пыяла рәвешендә пыяла ара (тәрәзә, витраж);

барлыкка килгән төзелешнең тышкы архитектурасы-жирлекнең тышкы кыяфәтен формалаштыручы биналарның һәм территорияләрнең фасадларының архитектура-сәнгать һәм шөһәр төзелеше үзенчәлекләре;

яктыртуның тышкы ысулы- конструкцияне яктырту ысулы, ул вакытта мәгълүмат кыры аңа юнәлтелгән утның еракта урнаштырылган чыганагы белән яктыртыла;

квартал эчендәге (жирле) юл-магистраль урамнарда торак йортлар төркемнәренә һәм кварталның башка урыннарына кадәр транспорт һәм жәяүлеләр хәрәкәте өчен билгеләнгән автомобиль юлы;

төзекләндерүне торгызу-юлларның, хужалык юлларының, тротуарның бөтен киңлегенә асфальт түшәмәсен сыйфатлы торгызуны, бордюр ташын киредән урнаштыруны, туфракның уңдырышлы катламын торгызуны, газ үләннәре чәчелү һәм бозылган яшел үсентеләр утырту тырмасы өчен газларны ремонтлауны, реклама конструкцияләрен һәм төзекләндерүнең башка элементларын үз эченә алган эшләр комплексы ;

газон - утырту өчен фон, парк корылмалары һәм ландшафт композициясенең мөстәкыйль элементы булган махсус сайлап алынган үләннәр орлыклары, шулай ук табигый үлән үсемлеклеге чәчелә торган үлән капламы;

жирлек территориясе-авыл жирлеге чикләре чикләрендәге территория;

мәгълүмат тапшыруның динамик ысулы- мәгълүматны электрон чыганақлардан файдаланып тапшыру ысулы һәм мәгълүматны алмаштыруны күздә тоткан табло;

йорт биләмәсе-ишегалды корылмалары булган индивидуаль торак йорт һәм әлеге йорт урнашкан жир кишәрлеге;

ишегалды корылмалары - жир кишәрлегендә урнашкан вакытлы ярдәмче корылмалар (базлар, күгәрчен сарайлары, сарайлар һ.б.);

йорт билгеләре - аншлаг (урам, майдан, проспектның исеме күрсәтүче), номер билгесе (йорт һәм корпус номерын күрсәтүче), подъезд һәм фатир номерын күрсәтүче, инвалидлар өчен объекттан файдалану мөмкинлеген тәэмин итүче халыкара символ, байраклы тамга, полигонометрик билге, янгын гидранты күрсәткече, грунт геодезик билгеләр күрсәткече, магистраль камералары һәм су үткөрү челтәре коелары күрсәткечләре, жирлек канализациясе күрсәткече, жир асты газүткәргече корылмалары күрсәткече;

бина-капиталь төзелеш объекты, ул бердәм күләмле төзелеш системасын (төзелешкә бер рөхсәт нигезендә төзелгән) тәшкил итә, ул автономияле рәвештә яшәп, үзгәртеп корылырга һәм кулланылырга мөмкин;

яшел үсентеләр-табигый һәм ясалма агач-куак һәм үлән үсемлекләре (парклар, урманнар, аеруча саклаулы табигать территорияләре, бульварлар, скверлар, бакчалар, газоннар, чәчәкләр, шулай ук аерым торучы агачлар һәм куаклар) жыелмасы;

жир кишәрлеге - жир өслегенең аны индивидуаль билгеле бер әйбер сыйфатында билгеләргә мөмкинлек бирә торган характеристикалары булган өлеше;

жир эшләре - жирлек территориясенең камилләштерелгән яисә грунт катламын бозуга яисә юлларның һәм тротуарларның камилләштерелгән катламын төзүгә (укладка) бәйле эшләр;

инженерлык коммуникацияләре - суүткәргеч, канализация, жылыту, торбаүткәргеч, электр тапшыру линияләре, элемент һәм башка инженерлык корылмалары, жирлек территориясендә гамәлдә булган йә салына торган инженерлык-техник тәэмин итү чөптөрләре;

жирлекнең тарихи территорияләре-үзләштерү XI гасыр башыннан 1959 елга кадәр чорга туры килә торган аерым жирлек әһәмиятендәге территорияләр, аларга карата урнаштыруга рөхсәт ителә торган һәм рөхсәт ителми торган тышкы мәгълүмат урнаштыру чаралары типлары һәм төрләре, шул исәптән мондый конструкцияләргә таләпләр, Россия Федерациясә халыкларының мәдәни мирас объектлары (тарих һәм мәдәният ядкарьләре) турындагы Россия Федерациясә законнары, аларны саклау һәм куллану турындагы законнар нигезендә билгеләнгән. Жирлекнең тарихи территорияләренең гомуми чикләре жирлек башкарма комитетының муниципаль хокукый актлары белән раслана;

түбәләренә яшелләндерү - биналар һәм корылмаларның түбәләрен, аларда архитектура-ландшафт объектлары (газоннар, чәчәкләр, бакчалар, агачлар һәм куаклар белән майданчыклар һ. б.) булдыру өчен куллану;

яңгыр сулары канализациясә (ливневка) - өске (яңгыр, кар), су юу һәм дренаж суларын транспортировкалау өчен билгеләнгән технологик яктан бәйле инженерлык корылмалары (улактар, яңгыр сулары, лотоклар һәм торбалар) комплексы;

жемелдәүче яктылык - яктылык агымы характеристикаларын (төсе, яктылыгы, кабыну чираты һ.б.) алмаштыруны күздә тоткан яктылык төсләре.

тышкы яктырту-тәүлекнең караңгы вакытында жирлекнең магистральләре, урамнары, майданнары, парклары, скверлары, бульварлары, ишегаллары һәм жәяүлеләр юлларын яктырту өчен билгеләнгән элементлар жыелмасы;

барлыкка килгән төзелешнең тышкы архитектур кыяфәтен бозу-тышкы мәгълүмат урнаштыру чараларының урнаштыруга рөхсәт ителгән һәм рөхсәт ителмәгән төре һәм төре таләпләрен, шул исәптән өлгә Кагыйдәләр белән билгеләнгән, жирлекнең барлыкка килгән төзелешенең тышкы архитектур йөзен саклау кирәклеген исәпкә алып, мондый конструкцияләрнең тышкы кыяфәтенә яки урнашу урынына карата таләпләренә үтәмәү;

рөхсәтсез калдыктар ташлау-- башкарма хакимият органнары тарафыннан билгеләнмәгән урыннарда (нинди дә булса территориядә, нинди дә булса урында), санитар-эпидемиологик һәм табигатьне саклау законнары таләпләрен үтәмичә, үз белдегә белән ТКО урнаштыру;

стационар булмаган сәүдә объекты- жир кишәрлегенә инженерлык-техник тәэмин итү чөптөрләренә тоташтыру (технологик тоташтыру) булуга яисә булмавына карамастан, шул исәптән күчмә корылма булуга бәйсез рәвештә, вакытлыча бәйле түгел корылмадан яисә вакытлыча конструкциядән гыйбарәт булган сәүдә объекты;

яшелләндерү- үсемлек компонентларын актив кулланып, муниципаль берәмлек мөхитен булдыруны тәэмин итә торган территорияне төзекләндерү һәм ландшафт оешмасы элементы, шулай ук инженерлык әзерлегенең төрле төрләре буенча эшләр башкаруга (вертикаль планлаштыру, тергезү, кронирование һ.б.) һәм яшелләндерелгән территорияләренә төзекләндерүгә: агачларны, шул исәптән эре үлчәмнәрне, куакларны утыртуга, үлән чирәмле газлар, чәчәклекләр, альпинарийлар һәм рокарилар булдыруга, махсушаштырылган бакчалар төзүгә һ.б.ш. бәйле комплекслы процесс;

гомуми кулланылыштагы яшеллэндерелгән территорияләр - гомуми кулланылыштагы территорияләрдә урнашкан скверлар, парклар, бакчалар һәм бульварлар;

яшеллэндерелгән территорияләр - предприятиеләр, оешмалар, учреждениеләр территорияләре;

махсус билгеләнештәге территорияләр-санитар зоналар, су саклау зоналары, зиратларны яшеллэндәрү, үсентеләр питомниклары;

аеруча саклана торган табигый территорияләр - жирләр, су өслеге һәм һава киңлекләре, алар өстендә аеруча саклаулы табигать комплекслары, фәнни, мәдәни, эстетик, рекреацион һәм сәламәтлэндәрү әһәмиятенә ия булган, алар жирле үзидарә органнары карары белән тулысынча яисә өлешчә хужалык кулланылышынан алынган һәм алар өчен махсус саклау режимы билгеләнгән;

жәмәгать транспортын көтү тукталышы-жәмәгать транспорты тукталышлары, пассажирларны утырту һәм төшерү зонасы һәм жәмәгать транспорты пассажирларының көтү зонасы булган махсус жиһазландырылган майданчык;

пыяладан ясалган фасад- тоташ пыяладан эшлэнгән фасадның бөтен яссылыгы яисә аның шактый өлеше;

яктыртуның ачык ысулы - яктылык чыганагының аны тарату өчен каршылыклары булмаган мәгълүмати конструкцияне яктырту ысулы;

жирлекнең панорамасы- жирлек территориясенә ачык пространстводан (яр бие, майданы, су объектлары акваториясе, күренеш һәм күзәтү майданчыклары) жирлекнең характеристикаларын һәм силуэтын ача торган фрагменты;

бина фасадларының колористик чишелеше паспорты (фасадларның төсле карары) - билгеләнгән тәртиптә килештерелгән һәм расланган, жирлек территориясендә урнашкан аерым бина фасадының бердәм архитектура һәм төсләр чишелешен билгели торган һәм аның тышкы бизәлешенә таләпләр билгели торган документ;

жирлек урамнарының перспективасы- алгы фронт формалаштыручы жирлек мөхите фрагментын һәм барлыкка килгән композицион, стиль һәм сәнгать характеристикалары булган урамнар силуэтын визуаль кабул итү;

жәяүлеләр зоналары - транзит хәрәкәт итү максатларында халык хәрәкәте гәмәлгә ашырыла торган һәм билгеле бер характеристикаларга ия жирлек территориясе участкалары: урамдан тыш һәм жир өсте жәмәгать транспорты тукталышлары булу, хезмәт күрсәтү объектларының, тарих һәм мәдәният ядкарьләренә, рекреацияләренә күп туплануы һ.б.лар, жәяүлеләр агымнарының суммар тыгызлыгы югары. Жәяүле зоналар эспландларда, жәяүлеләр урамнарында, торақ пункт майданнарының жәяүлеләр өчен өлешләрәндә төзелергә мөмкин;

йорт яны территориясе-күпфатирлы йорт урнашкан, яшеллэндәрү һәм төзеклэндәрү элементлары булган жир кишәрлеге, әлеге йортка хезмәт күрсәтү, эксплуатацияләү һәм төзеклэндәрү өчен билгеләнгән һәм күрсәтелгән жир кишәрлегендә урнашкан объектлар;

якын-тирә территория-бинага, төзелешкә, корылмага, жир кишәрлегенә (өгәр мондый жир кишәрлеге төзелгән булса) якын урнашкан һәм әлеге Кагыйдәләрдә билгеләнгән тәртиптә төзеклэндәрү эшләре башкарылырга, жыештырылырга тиешле гомуми файдалану территориясе якындагы территориянең чиге киләсе бинага, жир кишәрлегенә тоташа торган төзелешкә, төзелешкә, корылмага якын урнашкан территориягә кадәр билгеләнә; янәшәдәге территорияләрдәге майданнарны бер-берсенә салганда аларның чикләре тиешле жир кишәрлекләре чикләреннән бертигез ераклыкта билгеләнә;

ике яклы төзелеш эшләре алып барыла торган урамнарда озынлыгы буенча, киңлеге буенча-урамның машиналар йөрү өлешенә кадәр капма-каршы тротуарны (юл кырыен) һәм тротуар (юл кырые) өчен 10 метрны да кертәп;

бер яклы төзелеш эшләрә алып барыла торган урамнарның озынлыгы буенча, ә киңлеге буенча-урамның бөтен киңлегенә, шул исәптән капма-каршы тротуар (юл чите) һәм тротуар артында 10 метр.;

сәнәгать оешмаларына, шулай ук торак микрорайоннарға, карьерларға, гаражларға, складларға һәм жир кишәрлекләренә - юлның бөтен озынлыгы, шул исәптән 10 метрлы яшел зонаны да кертеп, юлларда, якин килү юлларында, шулай ук торак микрорайоннарға, карьерларға, гаражларға, складларға һәм жир кишәрлекләренә-юлның бөтен озынлыгы буенча;

төзелеш майданнарында - бөтен периметр буенча төзелеш коймаларынан 15 метр аралыкта;

сәүдә, жәмәгать туклануы һәм халыкка көнкүреш хезмәте күрсәтү, реклама, лоток, автофургон, палаткалар, киоск, ларек, корылмалар өчен-10 метр объекттан;

калган территорияләр өчен-объект чигеннән 50 метр;

продуктивные хайваннар һәм кош- бу сөт, йон, йомырка һәм башка продуктлар алу өчен күп тапкырлар яисә даими кулланыла торган хайваннар һәм кошлар.

тышкы мәгълүмат чараларын (паспорт) урнаштыру проекты-төзекләндерү элементларының тышкы кыяфәтен һәм төгәл урнашу урынын, шулай ук тышкы мәгълүмат чараларын, һәм аны идентификацияләү өчен кирәк булган башка мәгълүматларны үз эченә алган, жирлекнең башкарма комитеты карары белән расланган билгеләнгән формадагы документ;

территорияләрне санитар чистарту-билгеле бер территориядән жыю, каты көнкүреш һәм зур габаритлы калдыкларны чыгару һәм утильләштерү (зарарсызландыру);

яктылык тартмасы- тышкы мәгълүмат чараларын эзерләү ысулы, корылма эчке яктырткычлы бердәм күләмнән яисә берничә күләмле элементтан гыйбарәт;

авыл хужалыгы хайваннары - терлекчелек һәм башка авыл хужалыгы продукциясе житештерү өчен файдаланыла торган хайваннар, терлекләр, кыйммәтле мехлы жәнлекләр, йорт куяннары, умарта кортлары һ.б.лар;

махсуслаштырылган оешмалар - төзелгән муниципаль контрактлар нигезендә жирлек территориясен төзекләндерү өлкәсендә эшчәнлекнең махсус төрләрен гамәлгә ашыручы төрле оештыру-хокукый формасындагы юридик затлар;

территорияләрне карап тоту-биналарның, корылмаларның, кече архитектура формаларының, киртәләрнең, төзелеш майданчыкларының, яшел утыртмаларның, жир асты инженерлык коммуникацияләренең һәм аларның конструктив элементларының, жир кишәрлегендә урнашкан транспорт инфраструктурасы объектларының фасадларын үз вакытында ремонтлау һәм карап тоту белән бәйле чаралар комплексы;

жирле әһәмияттәге юлларны карап тоту-юл, юл корылмаларының, юлларны комплекслы төзекләндерү элементларының транспорт-эксплуатацион торышына ярдәм итүче эшләр комплексы;

тышкы мәгълүматны (эзмә тактаны) урнаштыру чарасы-оешма урнашкан урында һәм (яисә) товарны гамәлгә ашыру урынында урнашкан мәгълүмат конструкциясе булган территорияне төзекләндерү элементы, оешмаларны кулланучылар игътибарына житкерү өчен биналарны мәгълүмати рәсмиләштерү максатларында хезмәтләр күрсәтү, «Кулланучылар хокукларын яклау турында» Федераль законның 9 статьясы үз көченә мәжбүри булган мәгълүматны, ә атап әйткәндә, оешманың фирма исеме (исеме), аның урнашкан урыны (адресы) һәм эш режимы турындагы мәгълүматны, шулай ук законны урнаштыру мәжбүрилегә яисә эш әйләнешенең горөф-гадәтләре аркасында урнаштырылырга тиешле мәгълүматны үз эченә алган һәм реклама белән бәйле максатларны күздә тотмаган мәгълүматны үз эченә алган мәгълүмат. «Тышкы мәгълүматны урнаштыру чаралары» һәм «тышкы мәгълүмат чарасы» төшенчәләре тиңдәш;

суперграфика - фасадларның архитектур-сәнгати бизәлешен ныгытучы алымнарның берсе (рәсем, орнамент, барельеф, мозаика).

Тактиль өслек - өске катлам фактурасының сизелерлек үзгәрүе белән каплау;
жирлек территориясенен аерым статусына һәм (яки) югары мәдәни-рекреацион һәм социаль кыйммәткә ия булган өлеше-жирлек территориясендә барлыкка килгән төзелешнең тышкы архитектур йөзен саклап калу максатларында урнаштыруга рөхсәт ителә торган һәм рөхсәт ителми торган тышкы мәгълүмат урнаштыру типлары һәм төрлөрә билгеләнә торган, шул исәптән мондый конструкцияләргә таләпләр билгеләнә торган махсус статуска һәм (яисә) югары мәдәни-рекреацион һәм социаль кыйммәткә ия булган жирлек территориясе өлешләре;

территорияләрне җыештыру-житештерү һәм куллану калдыкларын, башка чүп-чар, карны махсус билгеләнгән урыннарга җыю, чыгару белән бәйлә эшчәнлек төре, шулай ук халыкның экологик һәм санитар-эпидемиологик иминлеген тәэмин итүгә һәм әйләнә-тирә мохитне саклауга юнәлтелгән башка чаралар;

урамнар һәм жирлек юллары - гомуми файдаланудагы территорияләр, жирлек мохите эстетикасына югары таләпләр куела;

вәкаләтле орган-жирлек территориясен төзекләндерү эшен оештыруны, координацияләүне һәм тикшереп торуну үз компетенциясе кысаларында гамәлгә ашыручы жирлек башкарма комитеты;

фасад-бинаның тышкы ягы (төп, ян, ишегалды ягы);

фон конструкцияләре- хәрәфләр, билгеләр һәм декоратив элементлар фон өслегендә урнашкан тышкы мәгълүмат чараларын әзерләү ысулы;

фриз- фасадның декоратив нурланыш элементы яисә горизонталь полоса рәвешендәгә козырегы;

фронтон-- бинаның фасадының соңгы кат тәрәзәләренең югарыгы тамгасыннан алып фасадның өске ноктасына кадәр үлчәнгән түбә тигезлегеннән югарырак күтәрелүче очлы өлеше;

территорияне төзекләндерү элементлары:

жир кишәрлекләренең өслекләре (асфальт-бетон, бетон өслек һ.б.) ясалма өслекләре, иҗтимагый-эшлекле, торак һәм рекреацион зоналарда жир кишәрлекләре өслегенә башка өлешләре, биналар һәм корылмалар, шул исәптән майданнар, урамнар, юллар, ишегаллары, ишегалды киңлекләре, бакчалар, балалар, спорт һәм уен майданчыклары, хужалык майданчыклары һәм йорт хайваннарын йөртү өчен майданчыклар.

каты (капиталь) өслекләр - моноклит яки асфальт-бетоннан, цементбетоннан, табигий таштан ясалган җыелмалар;

йомшак (капиталь булмаган) өслекләр-табигий яисә ясалма сыпучыл материаллардан (ком, вак таш, гранит чөчүлекләре, керамзит, резин валчык һ. б.) башкарыла торган, табигий халәттә булган коры катнашмалардан, тыгызланган яки беркетелгән сүс катнашмалардан башкарыла.

үлән капламын әзерләү һәм утыртуның махсус технологияләре буенча башкарыла торган газон капламнары;

югарыда күрсәтелгән өслекләрнең кушылмаларын (мәсәлән, газга батып беткән плитә һ.б.) берләштерү өслеген тәшкил итүче катнаш өслекләр.

аерым саклана торган табигий объектлар һәм тарихи-мәдәни әһәмияттәгә жирләр, шулай ук зиратларны төзекләндерү элементлары буларак карала;

яшел үсентеләр (агачлар һәм куаклар), газоннар;

чөчүлекләр, авыл хужалыгы культуралары;

күперләр, юлүткәргечләр, җәяүлеләр һәм велосипед юллары, башка юл корылмалары һәм аларның тышкы элементлары;

барлык төр транспорт (вокзал) территорияләре һәм капитал корылмалары, автотранспорт чараларын саклау һәм техник хезмәт күрсәтү өчен Корылмалар һәм урыннар, шул исәптән гаражлар, автостоянкалар, автозаправка станцияләре, юу комплекслары;

юл хәрәкәтен оештыруның техник чаралары; - тышкы яктырту һәм яктырту жайланмалары;

биналарның һәм корылмаларның фасадларының тышкы күренеше, аларның декоры элементлары, шулай ук биналарның һәм корылмаларның тышкы элементлары, шул исәптән түбәләре, болдырлары, коймалары һәм саклагыч рәшәткәләр, лапаслар, козыреклар, тәрәзәләр, тышкы ишекләр, балконнар, тышкы ишекләр, эркерлар, көймәләр, столяр эшләнмәләре, тәрәзә капкачлары, су торбалары, тышкы антлы жайланмалар һәм радиоэлектрон чаралар, яктырткычлар, флаштоклар, стеналарга беркетелгән яки монтажланган кондиционерлар, йортларның һәм баскыч майданнарының номер билгеләр;

коймалар, киртәләр, капка;

кече архитектура формалары, урам жиһазлары һәм башка декоратив һәм рекреацион билгеләнештәге объектлар, шул исәптән монументаль-декоратив сәнгать әсәрләре (скульптуралар,obeliskлар, стелалар), истәлекле такталар, эскәмияләр, беседкалар, эстрада, чәчәкләкләр;

балалар, спорт һәм спорт-уен майданчыклары жиһазлары объектлары;

бәйрәм бизәлеше предметлары;

Корылмалар (кече архитектура формалары) һәм урам сәүдәсе өчен жиһазлар. Шул исәптән, тышкы кыяфәте һәм тирә-юнь майданы, киосклар, лотоклар, лареклар, палаткалар, сәүдә рәтләре, прилавкалар, махсус жайлаштырылган автотранспорт чаралары;

Урам жиһазларының аерым урнашкан объектлары, контроль хезмәтләренә жиһазландырылган постлары, жәмәгать транспорты тукталышы ышыклагычлары, элемент урнаштыру өчен кече пунктлар, мәгълүмат һәм реклама урнаштыру объектлары (тумбаларны, стендларны, таблоларны, урам сәгәтләре жайланмаларын һәм башка корылмаларны кертеп), жәмәгать бәдрәфләре, чүп-чар жыю корылмалары һәм башка урам чүп-чар жыйгычлар;

территорияне санитар карап тоту өчен билгеләнгән урыннар, жайланмалар һәм корылмалар, шул исәптән чүп-чар, житештерү һәм куллану калдыкларын жыю һәм алып китү өчен жиһазлар һәм корылмалар;

карала торган житештерү объектлары һәм зоналары территорияләрен, инженерлык инфраструктурасы зоналарын, махсус билгеләнгән зоналарны (чүпләкләрне, чүп-чарны, житештерү һәм куллану калдыкларын, ассенизация һәм компостирование кырларын, үләт базларын кертеп), шулай ук тиешле санитар-яклау зоналарын төзекләндерү объектлары һәм зоналары сыйфатында карала;

житештерү һәм инженерлык корылмаларының фасад өлешенең тышкы кыяфәте;

төзекләндерү кагыйдәләре һәм нормалары белән билгеләнгән жайга салу субъектлары гамәлләре булган башка объектлар;

муниципаль берәмлек территориясен төзекләндерү кагыйдәләре - Россия Федерациясе законнары һәм Россия Федерациясенең башка норматив хокукый актлары, шулай ук Россия Федерациясе субъектларының норматив хокукый актлары нигезендә муниципаль берәмлек территориясен төзекләндерү элементларына һәм төзекләндерүгә карата таләпләрне, муниципаль берәмлек территориясен төзекләндерү буенча чаралар

исемлеген, аларны үткәру тәртибен һәм вакыт-вакытын билгели торган муниципаль хокукый акт;

су басу - елгаларда, сусаклагычларда су күтәрелүгә, юл участогы суын су басуга, атмосфера явым-төшемнәре төшү, кар яву, юлларның, тротуарларның, инженерлык системаларыннан һәм коммуникацияләреннән су агызу яки агып төшү, су кабул итү жайланмаларының һәм жир өсте су үткәргечләре корылмаларының жәяүлеләр хәрәкәтенә, автотранспорт хәрәкәтенә комачаулый торган, 2 кв.метрдан артык 3 см дан артык тирәнлектәге су баскан территория, су баскан юлның, юлларның, тротуарларның асфальт-бетон өслекләренә сыйфатсыз түшәмәләре нәтижәсендә территорияләренң бер өлешенә су басуга бәйлә рәвештә артуы;

ташландык транспорт-милекчесе законда билгеләнгән тәртиптә баш тарткан, транспорт чарасы милекчесе булмаган транспорт чарасы, милекчесе билгеле булмаган транспорт чарасы, транспорт чарасының нинди булуы (хужасы булу яисә булмау) турында мәгълүмат район эчке эшләр органының тиешле хезмәтендә соратып алына;

ташландык транспорт чарасы - милекче тарафыннан алты ай һәм аннан да күбрәк вакытка калдырылган транспорт чарасы (ишекләр, кузов остеклениесе элементлары, кузовның башка элементлары, ябык ишекләр булмау, ишекләренә запиранияләү мөмкинлеге булмау һ.б.), шулай ук кулланылышта булмаган (төшкөн тәгәрмәчләр, тәгәрмәчләр яки башка конструктив детальләр булмау һ. б.) һәм шул ук вакытта гомуми кулланылыштагы урыннарда (йорт яны территорияләрендә), транспорт чараларын саклау өчен билгеләнмәгән (махсус билгеләнгән урыннардан тыш) һәм транспорт чараларын урнаштыру (парковкаларда, парковка урыннарында, түләүле автостоянкаларда, гаражлардан яки башка биналардан, техниканы саклау өчен билгеләнгән биналардан тыш) махсус билгеләнгән һәм йөрүгә, жәяүлеләр үтүгә, территорияне жыештыруга, ашыгыч хезмәтләр, башка махсус транспорт машиналарын, подъездларга, чүп жыю машиналарын, чүп контейнерларын һәм (яки) әлегә нигезләмә таләпләрен бозып, автомобильләренә йөртүгә комачаулаучы транспорт чарасы.

2. Төзекләндерү, карап тотуны оештыру буенча гомуми таләпләр территорияләренә жыештыру көне

2.1. Жирлекнең бөтен территориясе һәм анда урнашкан барлык биналар (торақ йортларны да кертеп) һәм корылмалар (алга таба - биналар, корылмалар) төзекләндерелергә, карап тотылырга һәм жыештырылырга тиеш.

2.2. Гомуми файдаланудагы территорияләренә, шул исәптән урамнар, юллар, жирле әһәмияттәге автомобиль юллары, яр буе, скверлар, пляжлар, башка объектларны карап тотуны һәм жыюны оештыруны вәкаләтле орган үз вәкаләтләре чикләрендә гамәлгә ашыра.

2.3. Физик һәм юридик затлар, аларның оештыру-хокукый рәвешләренә бәйсез рәвештә, милек хокукында, башкача яисә мәжбүри хокукта (алга таба - жир кишәрлекләре хокук ияләре) һәм аның янәшәсендәге территорияләрдә, шулай ук гамәлдәге законнарда һәм әлегә Кагыйдәләрдә каралган күләмдә биналар, корылмалар яисә махсуслаштырылган оешмаларны үз акчалары исәбеннән жәлеп итү юлы белән карап тотуны һәм жыештыруны гамәлгә ашырырга тиеш.

Бина, корылма милекчелек хокукында яисә берничә зат өчен мәжбүри хокукта булган очракта, жыештырылырга тиешле территория милек хокукында яисә күчәмсез милек объектына башка хокукта өлешкә пропорциональ рәвештә билгеләнә.

Жир участогы территориясендә төрле затларга караган берничә бина, корылма булса, территорияне карап тоту һәм жыештыру чикләре яклар килешүе белән билгеләнергә мөмкин.

Килешү булмаганда, жыештырылырга тиешле территория барлык милекчеләр яки башка биналарның, корылмаларның хужалары (кулланучылары) арасында тигез өлешләрдә билгеләнә.

Физик яки юридик зат карамагында булган жир кишәрлеге билгеләнгән тәртиптә рәсмиләштерелмәгән очракта, биләмәдәге жир кишәрлегенәң фактта килеп туган чиге буенча территория жыештырылырга тиеш булса, якин-тирә территория шулай ук биләмәдәге жир кишәрлегенәң фактта барлыкка килгән чигеннән чыгып билгеләнә.

Бина, корылма милек хокукында яки башка әйбер яки мәжбүри хокукта булса, фасадны карап тоту якларның килешүе белән билгеләнергә мөмкин.

Килешү булмаганда, фасадны карап тоту милек хокукында яки күчәмсез милек объектына башка хокукта пропорциональ рәвештә гамәлгә ашырыла.

2.4. Жирле әһәмияттәге автомобиль юлларын карап тоту һәм жыештыру «Дәүләт һәм муниципаль ихтыяжларны тәмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәт күрсәтүләргә сатып алу өлкәсендә контракт системасы турында» 2013 елның 5 апрелдәге 44-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә гамәлгә ашырыла торган сатып алулар нәтижәләргә буенча башкаручы тарафыннан гамәлгә ашырыла.

2.4.1. Жирлек территориясендә уза торган тимер юллар читләштерү полосасы, кичү юллары һәм юл аркылы чыгу урыннары чикләрендә әлегә корылмалардан файдаланучы оешмалар көчә белән карап тотыла.

2.4.2. Күпфатирлы йортларның йорт яны территорияләрен карап тоту һәм жыештыру күпфатирлы йортлар белән идарә итүнең бер ысулы: торак милекчеләргә ширкәтә яки торак кооперативы яки башка махсуслаштырылган кулланучылар кооперативы, идарәчә оешма, күпфатирлы йортта гомуми милекне карап тоту һәм ремонтлау эшләрен башкаручы затлар - әлегә йортта биналарның милекчеләргә белән турыдан - туры идарә иткәндә (алга таба-идарәчә оешмалар) гамәлгә ашырыла.

2.5. Шәхси торак йортлар территорияләрен карап тоту һәм жыештыру мондый йортларның милекчеләргә (яллаучылар) тарафыннан башкарыла.

2.6. Яшелләндерү һәм төзекләндерү элементларын карап тоту һәм карап тоту:

а) бирелгән жир кишәрлеге чикләрендә-жир кишәрлегенәң милекчеләргә яки башка хокук ияләргә;

б) гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләргә чикләрендә-вәкаләтле орган йә «дәүләт һәм муниципаль ихтыяжларны тәмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәт күрсәтүләргә сатып алу өлкәсендә контракт системасы турында» 2013 елның 5 апрелдәге 44-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә гамәлгә ашырыла торган сатып алулар нәтижәләргә буенча башкаручы тарафыннан гамәлгә ашырыла.;

в) чикләнгән кулланылыштагы яшелләндерелгән территорияләргә (предприятиеләр, оешмалар, учреждениеләр) һәм махсус билгеләнештәгә (санитар зоналар, су саклау зоналары, зиратлар, питомниклар) чикләрендә-әлегә объектларның хужалары;

г) йорт яны территорияләргә чикләрендә-күпфатирлы йортларда торак биналарның милекчеләргә яки идарәчә оешмалар;

д) жир өсте коммуникацияләренәң, шул исәптән электр челтәрләренәң, яктырту челтәрләренәң, радионияләренәң саклау зоналарында күрсәтелгән коммуникацияләренәң хужалары;

е) жир асты коммуникацияләренәң сак зоналарында (урнаштыру рәхсәт ителгән очракта) - әлегә коммуникацияләренәң хужалары.

2.7. Кюветларны, торбаларны, дренаж корылмаларын жыештыру һәм чистарту, урам һәм юллардан грунт һәм өслек суларын бүлөп бирү өчен билгеләнгән, яңгыр канализациясә коллекторларын һәм яңгыр кабул итү коеларын чистарту аларны эксплуатацияләүчә оешмалар тарафыннан башкарыла.

2.8. Жәмәгать бәдрәфләрен урнаштыру һәм карап тоту тәртибә гамәлдәгә законнар, санитар кагыйдәләр һәм нормалар нигезендә билгеләнә.

Бәдрәфләренәң санитар һәм техник торышы өчен аларның милекчеләргә, хужалары, арендаторлары яки алар хезмәт күрсәтә торган махсус оешмалар җаваплы.

2.9. Төзекләндерү эшләрен башкаруның вакыты эшләренәң заказчысы тарафыннан объектларның тиешле санитар һәм техник торышын тәмин итүне исәпкә алып билгеләнә.

2.10. Жирлек территориясен карап тоту һәм жыештыру чикләре физик һәм юридик затлар тарафыннан бирелгән жир кишәрлегенә чикләре нигезендә билгеләнә (жир участогы билгеләнгән тәртиптә рәсмиләштерелмәгән булса, жир кишәрлегенә фактта барлыкка килгән чиге буенча).

2.11. Вәкаләтле орган жирлек территориясен, шул исәптән гомуми файдаланудагы территорияләргә карап тоту һәм жыештыру буенча эшләргә үтәлешен контрольдә тоту.

3. Алар урнашкан биналарны, корылмаларны һәм жир кишәрлекләрен, юлларны, шәхси торак йортларны, яңгыр канализациясе челтәрләрен, яңгыр канализацияләрен, карау һәм яңгыр сулары коеларын, су бүлү корылмаларын, элементларны, техник чараларын, тышкы яктырту объектларын, кече архитектура формаларын, стационар булмаган объектларны, төзелеш эшләргә алып бару урыннарын, жирләү урыннарын, автотранспорт чараларын озак һәм кыска сроклы саклау тукталышларын карап тоту буенча таләпләр. Жирлек территориясен бәйрәмчә бизәү.

3.1. Алар урнашкан биналарны, корылмаларны һәм жир кишәрлекләргә карап тоту буенча гомуми таләпләр.

3.1.1. Алар урнашкан биналарны, корылмаларны һәм жир кишәрлекләргә карап тоту милекчеләргә яисә башка хокук ияләргә мөстәкыйль рәвештә йөз махсуслаштырылган оешмаларны үз акчалары исәбеннән җәлеп итү юлы белән карап тоту.

3.1.2. Алар урнашкан биналарны, корылмаларны һәм жир кишәрлекләргә карап тоту биналарны, корылмаларны һәм алар урнашкан жир кишәрлекләргә карап тоту төзекләндерүгә үз эченә ала.

а) биналарның һәм корылмаларның фасадларын, коймаларны, капкаларны карап тоту;

б) жир кишәрлеген жыештыру һәм санитар-гигиеник чистарту, шул исәптән кардан һәм боздан чистарту;

в) гражданның, оешмалар һәм шәхси эшмәкәрләр эшчәнлегенә нәтижәсендә барлыкка килә торган житештерү һәм куллану калдыкларын жыю һәм чыгару;

г) жир кишәрлегендә урнашкан яшелләндерү һәм төзекләндерү элементларын карап тоту һәм карау.

3.1.3. Биналар, корылмаларның фасадлары төзелеш өлешендәгә, декоратив бизәлеш һәм инженерлык элементларына күренеп торган зыян күрергә тиеш түгел һәм тиешле эстетик халәттә ярдәм итәргә тиеш. Бинаның фасадын буяу фасадының гомуми майданының 1%ыннан артмаска тиеш.

3.2. Биналарның һәм корылмаларның фасадларын, коймаларны, капкаларны карап тоту

3.2.1. Биналарның һәм корылмаларның фасадларын, коймаларны, капкаларны карап тоту:

а) фасадларны, коймаларны, коймаларны, капканы, шул исәптән керү ишекләргә һәм козырекларны, балкон һәм көймә коймаларын, түбә һәм аерым баскычларны, төшү һәм баскыч киртәләргә, витриналарны, декоратив детальләргә һәм башка конструктив элементларны, һәм аларның төсен үз вакытында ремонтлауны һәм торгызуны тәмин итә.

б) су жыю, суны агызу торбаларның һәм яңгыр суларын жыю торбаларының төзек хәлдә булуын һәм карап тотуны тәмин итү;

в) герметизацияләү, ярыкларны ялгау һәм эләктереп кую, ярылган жирне, яньючелгән жирне;

г) керү төркемнәргә, нигез яннарын, цоколь тәрәзә төпләргә һәм подвалга керү юлларын торгызу, ремонтлау һәм вакытында чистарту;

д) фасадларны, коймаларны, капкаларны, шул исәптән фасадларны, аларның торышына һәм эксплуатацияләүгә бәйле рәвештә, үз вакытында чистарту һәм юдырту;
е) тәрәзә һәм витриналарны, элмә такталарны һәм күрсәткечләрне вакытында юу;
е) язулардан, рәсемнәрдән, белдерүләрдән, плакатлардан һәм башка мәгълүмати-басма продукциядән, шулай ук граффитидан чистарту.

3.2.2. Торак булмаган биналарның, корылмаларның, корылган-янкормалы биналарның милекчеләре, башка хокук ияләре һәм тиешле вазыйфалар йөкләнгән башка затлар:

а) кирәк булганда, эмма елына бер тапкырдан да ким түгел, фасадларны чистартырга һәм юарга,

б) кирәк булган саен, тик елына ике тапкыр, язын (жылыту системаларын сүндергәннән соң) һәм көзен (жылыту сезоны башланганчы) чистартырга һәм юарга, кагыйдә буларак, тәрәзәләрне, балкон һәм лоджияләрне, подъездлардагы керү ишекләрен химик чаралар белән чистартырга һәм юарга;

в) фасадның фактик торышын исәпкә алып, 5-6 ел эчендә ағымдагы ремонт үткәргә, шул исәптән фасадны буятырга;

г) фасадның аерым элементларын (цокольлар, канатлы, баскычлар, чыгып торган өлешләрен, керү ишекләре, капка, цоколь тәрәзәләре, балконнар һәм лоджияләр, су агызу торбалары, тәрәзә төбәндәге су агызгыч, ачык урыннар һәм башка конструктив элементлар) ремонтларга;

д) чыгып торучы фасад конструкцияләре җимерелү куркынычы янаган очракта (коймалар, сеткалар урнаштыру, җимерелә торган элементны демонтажлау һ. б.) саклау-кисәтү чараларын башкарырга;

е) әгәр мондый элмә такта эксплуатацияләнмәсә (арендатор (субарендатор) һәм башка очрактар төшеп калса, тышкы мәгълүматны (элмә такта) урнаштыру чарасын сүтеп алырга.

3.2.3. Фасадларны эксплуатацияләгәндә түбәндәгеләрне эшләү рәхсәт ителми:

а) биналарның һәм корылмаларның фасадлары өслегенә зыян китерү (пычрату): агып китү, буяу куптару, ярыктар булу, купкан штукатурка, тышлау, кирпеч кладкасына зыян китерү, тимер-бетон конструкцияләренең саклагыч катламын куптару һ. б.;

б) панельгара ялганган урыннарның герметизациясен бозу;

в) штукатурка, тышлау, фасадның цоколь өлешендәге буяу катламы, биналар яки корылмаларга зыян китерү (куптару, пычрату), шул исәптән тәрәзә, керү урыннары конструкциясенә төзеклеге;

г) чыгып торган фасадларның һәм корылмаларның: балкон, лоджия, эркерларның, тамбурларның, кәрнизләренең, козырекларның һ. б. зыян күрүе (пычрату).;

д) балконнар, лоджияләренең, парапетлар коймалары җимерелү (булмау, пычрату) һ. б.;

е) вәкаләтле орган белән килештерелгән, учреждениенә фасадында һәм (яки) түбәсендә, бинаның фасадында һәм (яки) түбәсендә тышкы мәгълүмат чараларын паспортсыз урнаштыру чараларын урнаштыру һәм эксплуатацияләү, учреждениеләренең элмә такталарыннан, режим таблицаларыннан тыш;

е) афишалар, белдерүләр, плакатлар һәм башка мәгълүмати-басма продукцияне фасадларда, тәрәзәләрдә (шул исәптән тәрәзә уемының эчке ягында), биналарның, корылмаларның пыялаланган ишекләрендә (шул исәптән ишекнең эчке ягынан) куллану максатларында элү һәм ябыштыру;

ж) күпфатирлы йорттагы биналарның, корылмаларның милекчеләренең, биналарның милекчеләренең ризалыгыннан башка биналарның, корылмаларның фасадларына граффити ясау.

3.2.4. Подъездларга кергәндә мәгълүмати стендлар урнаштыру рәхсәт ителә.

3.2.5. Антенна һәм кабельләре проект карары нигезендә биналарның түбәсендә һәм фасадында эфир телевидениесен күмәк кабул итү системаларын урнаштыру рәхсәт ителә.

3.3. Йорт күрсәткечләре

3.3.1. Биналар, корылмалар йорт күрсәткечләре белән жиһазландырылырга тиеш.

3.3.2. Аншлаглар һәм номер билгеләре чисталыкта һәм төзек хәлдә булырга тиеш. Аншлагларның һәм номер билгеләренең чисталыгы һәм төзеклеге өчен биналарны карап тоту өчен җаваплы затлар җаваплы була.

3.4. Керү төркемнәре (өлешләре)

3.4.1. Биналарның, корылмаларның керү төркемнәрен яктырту жиһазлары, элмә (козырек), өслекләрнең бәйләнеше элементлары (баскычлар һ.б.), инвалидлар һәм халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәренә уңайлылык (пандуслар, култыксалар һ. б.) урнаштыру өчен җайланмалар һәм җайланмалар белән жиһазландырырга кирәк.

Пандус горизонталь канаулардан башка кытыршы текстуралы тайгак булмаган материалдан башкарылырга тиеш. Саклаучы конструкцияләр булмаганда, пандуслар кимендә 75 мм биеклектәге киртәләр ясау каралган. Бордюр пандусының авышлыгы 1:12 кабул ителә.

Пандус яки аның озынлыгы 9 м дан артык булганда борылышта һәр 9 м саен 1,5 x 1,5 м зурлыктагы горизонталь майданчыкны ясау күздә тоту тәкъдим ителә. Төшү урыны тәмамланганнан соң горизонталь майданчыкларда дренаж җайланмаларын проектларга кирәк. Пандусның башында һәм ахырында юлның горизонталь участкаларын әйләнә-тирәдәге өслекләрдән аерылып торган текстура һәм төс белән башкарырга кирәк.

Баскычның яки пандусның ике ягы буенча дивардан 40 мм ераклыктагы 800-920 мм түгәрәк яки турыпочмаклы рәвешле култыксалар карала. Баскычларның киңлеге 2,5 м һәм аннан да күбрәк булган очракта бүлемтекле култыксалар урнаштыру каралган. Култыксаларның озынлыгы пандус яки баскычның озынлыгынан һәр яктан 0,3 м га ким булмаган күләмдә билгеләнә. Култыкса конструкцияләрен кул белән металлга тотынмаслык итеп урнаштырылырга тиеш.

3.4.2. Керү төркемнәрен проектлаганда, биналарның, корылмаларның фасадларын яңартканда, үзгәрткәндә түбәндәгеләр рәхсәт ителми:

а) идән өсте тигезлеге гомуми файдаланудагы территориядә чыга торган фасадлардагы жир дәрәжәсеннән 1,2 метрдан югарырак урнашкан биналарга һәм цоколь катларына керү җайланмасы;

б) җәяүлеләр хәрәкәтенә комачаулаучы терәк элементлар (колонналар, стояклар һ. б.) урнаштыру;

в) бинаның барлык фасады комплекслы чишелешен исәпкә алып, проект документациясен эшләмичә ике һәм аннан күбрәк керү (гамәлдәгеләрен исәпкә алып) урнаштыру;

г) җәяүлеләр зонасы зонасында жиңел конструкцияләрдән (баскычлар, пандуслар, болдыр, яшелләндерү) керү төркеме элементларының минималь норматив киңлеге булган урам-юл челтәре тротуарларын якин-тирә тротуарны 0,5 м га урнаштыру;

д) күпфатирлы йортта биналарның милекчеләренең ризалыгынан башка, керү төркемен урнаштыру;

е) торак урыны милекчесе ризалыгынан башка керү төркемен урнаштыру өчен балконнан файдалану;

е) вәкаләтле орган белән килешмичә, күпфатирлы йортларда урнашкан торак булмаган биналарның керү төркемнәрен үз белдеге белән урнаштыру.

3.5. Түбә катламы

3.5.1. Биналар, корылмалар түбәсе, су бүлү системасы элементлары, төтен юлларын һәм вентиляция системаларын каплау төзек хәлдә булырга һәм теләсә нинди

һава шартларында йортларда яшәүчеләр һәм жәяүлеләр өчен куркыныч тудырмаска тиеш.

3.5.2. Кышкы вакытта биналарның милекчеләре һәм башка хокук ияләре, шулай ук күпфатирлы йортлар белән идарә итүче оешмалар тарафыннан түбәләргә кардан, боздан һәм боз сөңгеләренән вакытында чистартып торы оештырылырга тиеш. Жәяүлеләр зоналарына чыга торган яклардагы түбәләргә кардан чистарту участокларны коймалап алу һәм барлык саклык чараларын күрү белән һәм тәүлекнең якты вакытында гына башкарылырга тиеш. Калган түбәдән, шулай ук яссы түбәләрдән карны эчке ишегалды территорияләренә ташлау зарур. Түбәдән жәяүлеләр юлына ташланган, жәмәгать транспортын көтү тукталышына, юл йөрү өлешенә кар һәм боз кичекмәстән чистартылырга тиеш.

3.5.3. Кар һәм боз өемнәре төшергәндә, боз сөңгеләре ташлаганда, түбәдә ремонт һәм башка эшләр башкарганда агач һәм куакларның, электр белән тәэмин итүнең һава линияләре, яктырту һәм элемент линияләре, юл билгеләре, юл светофорлары, юл киртәләре, юл коймалары, жәмәгать транспортын көтү павильоннары, бинаның декоратив бизәлеше һәм инженерлык элементлары сакланышын тәэмин итүче чаралар күрелергә тиеш. Күрсәтелгән элементларга зыян килгән очракта, алар түбәне чистарткан һәм зыян күргән зат хисабына торгызылырга тиеш.

3.5.4. Биналарның, корылмаларның түбәләре су агып төшү жайланмасына ия булырга тиеш, ул жәяүлеләргә агып төшә торган суның турыдан-туры элөгүенә юл куймый. Су агызу жайланмалары тоташ булырга һәм жыелган суны үткөрү күләменә исәпләненеп куелырга тиеш.

3.5.5. Рәхсәт ителми:

а) түбә өстендә түбә ябу өчен билгеләнгән биналар, корылмалар (көрәкләр, скрепкалар, ломнар), төзелеш материаллары, ремонт калдыклары, файдаланылмый торган механизмнар һәм башка предметлар өеп кую;

б) боз, кар һәм чүп-чар биналары түбәсеннән су торбалары бүрәнкәсенә агып төшүе.

3.6. Жир кишәрлекләрен карап тоту

3.6.1. Жир кишәрлекләре территорияләрен карап тоту үз эченә түбәндәгеләргә ала:

а) көн саен чүп-чардан, яфраклардан, кардан һәм боздан (боздан) жыештыру;

б) юлларның, күперләргә, урамнарның, тротуарларның, юлларның, жәяүлеләр территорияләренә бозлавыкка каршы материаллары белән эшкәртү;

в) кар көрәү һәм себерү;

г) кар һәм боз чыгару (кар-боз берәмлекләре);

д) контейнер майданчыкларын, барлык төр калдыклар өчен контейнерлар, чүп-чар өчен чүп-чар, эскәмияләр, кече архитектура формаларын урнаштыру һәм карап тоту һ. б.;

е) чүп-чар кабул итү камераларын, контейнерлар (бункерлар) һәм контейнер майданчыкларын жыештыру, юу һәм дезинфекцияләү;

ё) яңгыр һәм кар суларын агызып жиберү;

ж) каты коммуналь, эре габаритлы һәм башка калдыкларны жыю һәм чыгару;

з) тузан хасил итүне киметү һәм һаваны дымландыру өчен территориягә су сибү;

и) яшел утыртмаларның сакланышын тәэмин итү һәм аларны карау;

й) коммуналь билгеләнештәге объектларны, инженерлык коммуникацияләрен (корылмаларны), юлларны, тимер юлларны, күперләргә, жәяүлеләр кичүләрен төзүдән, реконструкцияләүдән һәм төзекләндерүдән соң, төзекләндерүдән соң бозылган төзекләндерү элементларын торгызу, реставрация, археология һәм башка жир эшләрен башкару;

к) гамәлдәге дәүләт стандартлары таләпләренә туры китереп карау һәм яңгыр сулары коеларын (яңгыр сулары канализациясе), жир асты коммуникацияләре коеларын (корылмаларын) карап тоту;

л) жир кишәрлекләре киртәләрен карап тоту, шул исәптән жиңмерелгән (сүтелгән) биналар, корылмаларны урнаштыру һәм карап тоту, территориягә чит кешеләр үтеп керү һәм (яки) санкцияләnmөгән урыннарда калдыкларны урнаштыру мөмкинлегә бирә торган, шулай ук аларны пычрактан, кардан һәм мөгълүмати-басма продукциядән вакытында чистартуны тәэмин итү.

3.7. Юлларны карап тоту

3.7.1. Юлларны карап тоту «Дәүләт һәм муниципаль ихтыяжларны тәэмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәт күрсәтүләренә сатып алу өлкәсендә контракт системасы турында» 2013 елның 5 апрелендәге 44-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә гамәлгә ашырыла торган сатып алулар нәтижәләре буенча башкаручы тарафыннан гамәлгә ашырыла;

3.7.2. Юл территорияләрен карап тоту үз эченә түбәндәгеләрне ала:

а) юлларны, тротуарларны, ясалма юл корылмаларын, квартал эчендәге юлларны ремонтлау;

б) тротуарлардан (жәяүлеләр зоналарыннан, юллардан) һәм юлларның йөрү өлешеннән, ясалма юл корылмаларыннан пычрак, чүп-чар, кар һәм боз (каткан бозны) жыештыру;

в) юл катламнарына юу һәм су сибеп тору;

г) газоннар һәм яшел утыртмаларны карау;

д) тышкы яктырту баганаларын һәм жәмәгать һәм тимер юл транспортының контакт челтәрен ремонтлау;

е) төзекләндерү һәм буяу кече архитектура формаларын;

е) ясалма юл корылмалары составына керә торган күзәтү һәм яңгыр суларын жыю коеларын, биекләктән агып төшкән суларны жыю каналарын һәм ачык лотокларны төзү, ремонтлау һәм чистарту;

ж) коймаларны, киртәләренә, турникетларны, кече архитектура формаларын урнаштыру, ремонтлау һәм ел саен буяу.

3.7.3. Юл катламнарын саклау максатларында түбәндәгеләрне эшләү рөхсәт ителми:

а) сөйрәтеп йөк ташу;

б) урамнарында төяү-бушату эшләре вакытында рельслар, бүрәнәләр, тимер балкалар, торбалар, кирпеч башка авыр әйберләренә ташлау һәм аларны туплау;

в) төзелеш материалларын һәм төзелеш калдыкларын машиналар йөрү өлешендә һәм тротуарларда ташлау һәм (яки) туплау.

3.7.4. Юлларны төзекләндерүнең аерым элементларына таләпләр:

а) жәяүлеләр өчен юнәлдерүче тимер коймалар һәм тротуар баганаларны сезонлы буяу кышкы сезон тәмамлангандан соң, төзекләндерү айлыгы чорында башкарыла. Буяу алдыннан коймалар ремонтланьрга, пычрактан чистартылырга, юылган һәм аерым катнашма белән эшкәртелгән булырга тиеш;

б) барлык юл тамгасы заказчы тарафыннан билгеләнгән чират вакытында һәм тәртиптә юл тамгасы төшерү өчен расланган паспортлар (схемалар) нигезендә үтәләргә тиеш;

в) юлларның юл тамгасы таләп ителә торган төс - һәм ут-техник характеристикаларын, тоташтыру коэффициентын, эксплуатациянең бөтен чоры дәвамында саклануны тәэмин итәргә тиеш;

г) Юл билгеләрен беркетү конструкцияләре һәм системалары күз күреме шартларына һәм монтаж мөмкинлекләренә карап сайлана;

д) юл билгеләре төзек хәлдә булырга, вакытында чистартылырга һәм юылырга тиеш.

е) вакытлыча билгеләнгән юл билгеләре аларны урнаштыру зарурлыгына китергән сәбәпләрне бетергәннән соң бер тәүлек эчендә төшерелә;

е) визуаль-коммуникация системасы элементлары: транспорт һәм жәяүлеләр хәрәкәте юнәлешләре күрсәткечләре, жирлекнең планлаштыру-структур элементлары күрсәткечләре юлларда һәм транспорт чигелешләрендә аларга хәрәкәт юнәлешен күрсәтү өчен билгеләнә.

3.8. Шәхси торак йортларны карап тоту һәм территорияне төзекләндерү

3.8.1. Шәхси торак йортларның милекчеләре (яки) яллаучылар (алга таба-торак йортларның хужалары), әгәр законда яки килешүдә башкасы каралмаган булса, бурычлы:

а) торак йортларның, коймаларның (киртәләрнең), шулай ук йорт чикләрендәге башка корылмаларның фасадларының тиешле торышын тәэмин итәргә, аларны вакытында ремонтларга һәм буюуга тотарга;

б) торак йортта номер билгесе булырга һәм аны төзек хәлдә тотарга;

в) йорт яны территориясен һәм якин-тирә территорияне тәртиптә тоту, үлән һәм чүп үләннәре чабу, коелган агач яфракларын жыештыру: сосновский борщевигын, конопля (кыргый чүп каннабисы) һәм кыргый мәнне (кыргый, кыр мәген) юк итәргә.

г) йорт чикләрендә яшел үсентеләрне тәртиптә тотарга, куак һәм агачларны санитар кисәргә, газүткәргечләрнең сак зонасында, кабельле һәм һава электр тапшыру линияләрендә һәм башка инженерлык чөлтәрләренә якин урында агачлар утыртмаска;

д) канауларны һәм су агызыр өчен торбаларны чистартырга, язгы чорда кар суларын агызып жибөрүне тәэмин итәргә;

е) бирелгән жир кишәрлеге чикләрендә, үзәкләштерелгән канализация булмаганда, санитария нормалары нигезендә, жирле канализация, юу чокыры, бәдрәф булдырырга, аларны даими рәвештә чистартып, дезинфекцияләп торырга;

е) махсус мәйданчыкларда урнаштырылган каты һәм эре габаритлы калдыкларны контейнерларга урнаштырырга;

ж) билгеләнгән тәртип нигезендә каты коммуналь һәм зур габаритлы калдыкларны вакытында жыеп түгүне тәэмин итәргә.

3.8.2. Шәхси торак төзелеше территориясеннән читтә рөхсәт ителми:

а) йорт биләмәләре чикләреннән читтә киртәләрне урнаштырырга;

б) йорт яны территорияләрендә һәм алар янәшәсендәге территорияләрдә яфракларны, теләсә нинди төр калдыкларны һәм чүп-чарны яндырырга;

в) күмерне, тараны, утынны, эре габаритлы калдыкларны, төзелеш материалларын, йорт биләмәләре территориясендә сакларга;

г) транспорт чараларын йорт яны территориясеннән кырылда юарга;

д) йорт биләмәсе территориясеннән читтә йорт корылмалары төзәргә, юынтык суларны жыю чокырын казырга;

е) әлеге территориягә үтеп керүне тоткарлый торган яисә махсус транспортны һәм урып-жыю техникасына үтеп керүне тоткарлый торган киртәләр урнаштыру.;

е) территорияне төзекләндерү элементларын жиимергә һәм бозарга, сулыкларны чүпләргә;

ж) йорт яны территориясе артында комплектланган (төзек булмаган) транспорт чарасын сакларга;

з) әйләнә-тирәне теләсә нинди калдыклар белән чүпләргә;

и) сыек көнкүреш калдыкларын жыю урынын ясау, юынтык суларны, житештерү һәм куллану калдыкларын юл өлешенә чыгарып түгәргә.

3.8.3. Жир участогы хужасы тарафыннан хужалык корылмаларын төзү эшләре алып барылса, якындагы территориядә 6 айдан да артык төзелеш материалларын вакытлыча

саклауга рөхсәт ителә. Шул ук вакытта автотранспортның йөрүе тәэмин ителергә һәм жирлек башкарма комитетыннан рөхсәт алынырга тиеш.

3.9. Яңгыр канализациясе челтәрләрен, карау һәм яңгыр сулары коеларын, су бүлү корылмаларын карап тоту

3.9.1. Карау һәм яңгыр кабул итү коелары, жир асты коммуникацияләре коелары, люклар (рәшәткәләр) ябык хәлдә булырга һәм транспорт һәм жәяүлеләрнең куркынычсыз хәрәкәтен тәэмин итүче төзек хәлдә булырга тиеш.

3.9.2. Кабул итү бүлмәләренең, тупикларның, күзәтү һәм башка коеларның һәм камераларның төзек техник торышында тотылуын, чистартылуын һәм урнаштыруны гамәлдәге дөүләт стандартлары таләпләре нигезендә аларның хужалары тәэмин итә.

3.9.3. Жирлектә магистраль һәм квартал эчендәге яңгыр канализацияләре челтәрләрен карап тоту һәм эксплуатацияләү шушы максатларга жирлек бюджетында каралган акчалар чикләрендә махсуслаштырылган оешмалар белән төзелгән килешүләр нигезендә гамәлгә ашырыла.

Яңгыр канализациясенә ведомство челтәрләрен карап тоту һәм эксплуатацияләү тиешле оешмалар хисабына башкарыла.

Хужасыз инженерлык коммуникацияләре һәм күзәтү коелары юлларны карап тотуны гамәлгә ашыручы махсус оешмалар тарафыннан тиешенчә куркынычсыз хәлдә булырга тиеш.

3.9.4. Яңгыр канализациясе коллекторларын саклап калу максатыннан, һәр якка коллектор көзеннән 2 метр сак зонасы урнаштырыла.

3.9.5. Яңгыр канализациясе коллекторларының сак зонасы чикләрендә, тиешле документларны рәсмиләштермичә һәм эксплуатацияләүче оешма, башка органнар белән язмача килешенмичә, гамәлдәге законнарда билгеләнгән очракларда рөхсәт ителми:

- а) жир эшләре башкару;
- б) яңгыр сулары канализациясе челтәренә зыян китерергә, су кабул итү люкларын ватарга яки жимерергә;
- в) төзелеш эшләрен башкарырга, сөүдә, хужалык һәм көнкүреш корылмаларын урнаштырырга;

г) сәнәгать, коммуналь калдыкларны, чүп-чар һәм башка материалларны ташларга.

3.9.6. Су үткәргечләр, канализация, яңгыр жайланмалары, системалар, челтәрләр һәм корылмаларның төзексезлеге, шулай ук газ, тротуарларга, урамнарда һәм ишегалды территорияләренә су агып төшү, су басу рөхсәт ителми.

3.9.7. Жирлек территориясендә сеңдерә торган коеларны һәм парга әйләндерү мөйданчыкларын төзү рөхсәт ителми.

3.9.8. Яңгыр суларын жыя торган коелар рәшәткәләре даими чистартылган хәлдә булырга тиеш. Аларның үткөрү сәләтен чикли торган рәшәткәләр һәм коелар чүпләмәү, рәшәткәләр кую рөхсәт ителми. Яңгыр канализациясенә карау һәм яңгыр суларын жыю коеларын профилактик тикшерү һәм аларны чистарту елына ике тапкыр башкарыла. Карау һәм яңгыр кабул итү коеларын чистартканнан соң, чыгарылган пычратуларның барлык төрләре кичекмәстән чыгарылырга тиеш.

3.9.9. Карау коеларының люклары бер дәрәжәдә хәрәкәт итү өлеше, тротуарлар, жәяүлеләр һәм велосипед юллары, яшел зоналар белән бер тигезлектә булырга тиеш.

Карау коеларының машиналар йөрү өлеше, тротуарлар, жәяүлеләр һәм велосипед юллары, яшел зоналардан 2 см дан да артмаган аерма белән, яңгыр суларын жыю коелары белән тоташтырылу дәрәжәсен 3 см дан да артмаган аерма белән ясарга мөмкин.

3.9.10. Капкачлары яки рәшәткәләре жимерелгән яки юкка чыккан коммуникацион коелар, ачылганнан соң, челтәрне эксплуатацияләүче оешма тарафыннан

киртәләнен алынган, тиешле кисәтү билгеләре белән билгеләнгән һәм билгеләнгән вакытка алыштырылган булырга тиеш.

3.9.11. Инженерлык челтәрләрендә планлы эшләр башкарганда, канализация агымнары яқындагы канализация челтәре, су һәм жылылык челтәрләреннән - яңгыр канализациясенә (булганда) агызыла. Юлга су агызу тыела.

Су агуның нәтижеләрен бетерү үз көчләре белән зыян күргән инженерлык челтәрләре хужалары хисабына да башкарыла.

3.9.12. Яңгыр канализациясе челтәрләренә техник торышы (шул исәптән люкларны, рәшәткәләренә вакытында ябу) өчен җаваплылык эксплуатация оешмаларына йөкләнә.

3.10. Элемтә техник чараларын карап тоту

3.10.1. Биналарны инженер-техник яктан тәэмин итү өчен билгеләнгән элемтә, телевидение, радио, Интернет һәм башка шундый челтәрләренә урнаштыру җир асты юлы белән (траншея, канал, тоннельләрдә) гамәлгә ашырыла.

3.10.2. Тышкы коммуникацияләренә биналарга башка ысул (һава, җир өсте) белән үткөрү эксплуатацияләүче оешмаларның тиешле техник шартларын алган очракта гына рөхсәт ителә.

3.10.3. Элемтә элемтә линияләрен һәм һава-кабель кичүләрен беркетү сыйфатында файдаланырга рөхсәт ителми:

а) автомобиль юлларын төзекләндерү элементлары: юл киртәләре, светофорлар, юл билгеләре урнаштыру өчен билгеләнгән элементлар һәм конструкцияләр;

б) фасадлар, түбәләр, биналар һәм корылмалар элементлары (төтен юллары, вентиляция, телевидение һәм радио кабул итү системалары антенналары, фронтоннар, козыреклар, ишекләр, тәрәзәләр).

3.10.4. Рөхсәт ителми:

а) һава юлы белән кабель сузганда юллар аша бер бинадан икенчесенә кадәр сузарга;

б) кабель запасларын бүлүче муфт шкафыннан тыш урнаштырырга;

3.10.5. Милекчеләр (хужалар) техник элемтә чараларын (кабельләр, кабельләренә ныгыту элементлары, бүлү һәм муфт шкафлары һ.б.), шулай ук алар ярдәмендә тоташтырылган техник җайланмаларны тиешле хәлдә тотарга тиеш (өзеклекләр һәм/яки изоляция тышчасы булмау, буяу булмау, коррозия һәм/яки механик зыяннар булу, чыбыклар һәм/яки аларны ут баганаларына һәм электр тапшыру линияләренә беркетү).

3.11. Тышкы яктырту объектларын (чараларын) карап тоту

3.11.1. Тышкы яктырту элементларына яктырткычлар, кронштейннар, терәкләр, чыбыклар, кабельләр, туклану чыганаclarы (шул исәптән жыюлар, туклану пунктлары, идарә тартмалары) керә.

3.11.2. Урамнар, юллар, жәяүлеләр тротуарлары, торак кварталлар, ишегаллары, предприятие, учреждение, оешма территорияләре, шулай ук аншлаgлар һәм ижтимагый һәм торак биналарның номер билгеләре, юл билгеләре һәм күрсәткечләре, җирлек мәгълүматы элементлары һәм витриналар тәүлекнең караңгы вакытында яктыртылырга тиеш.

3.11.3. Биналарның һәм корылмаларның милекчеләре, милек рәвешләренә карамастан, биналарның һәм корылмаларның архитектур-сәнгати яктыртылышы булуын һәм эшләвен проектлар нигезендә тәэмин итәргә тиеш.

3.11.4. Төп майданнарда, магистральләрдә һәм урамнарда, транспорт тоннельләрендә эшләмәүче яктырткычлар саны 3% тан артмаска тиеш, башка җирлек территорияләрендә (район билгеләнешендәге урамнар, ишегалды территорияләре) - 5%, җир асты кичүләрендә - 10% көндөзгә һәм кичке режимнарда (яндырылган 10 яктырткычта бер генә кабызылмаган рөхсәт ителә)..

3.11.5. Сафтан чыккан терекөмөшлө газ разрядды лампалар бу максатлар өчен махсус билгеленген биналарда сакланырга һәм утильләштерү өчен махсус предприятиеләргә чыгарылырга тиеш.

Әлеге төр лампаларны жирлек чүплөклөрөнә, чүп эшкөртү заводларына чыгарырга ярамай.

3.11.6. Металл терәкләр, кронштейннар һәм тышкы яктырту жайланмаларының башка элементлары чисталыкта булырга, кырынаймаска коррозия күгәрегенә ия булмаска һәм кирәк булган саен милекчеләр (хужалары, кулланучылар) белән буялырга, әмма өч елга бер тапкырдан да ким булмаска тиеш, һәм төзөтү хәлендә булырга тиеш.

3.11.7. Бердәм тышкы яктырту системасына тоташтырылган урам һәм йорт яны утларын карап тоту һәм ремонтлау, «Дәүләт һәм муниципаль ихтияжларны тәэмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәт күрсәтүләрне сатып алу өлкәсендә контракт системасы турында» 2013 елның 5 апрелендәге 44-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә гамәлгә ашырыла торган сатып алулар нәтижәләре буенча башкаручы тарафыннан гамәлгә ашырыла.

Торак йортларның кереш бүлү жайланмаларына тоташтырылган йорт яны утларын карап тоту һәм ремонтлау эшләрен идарәче оешмалар башкара.

3.11.8. Тышкы яктырту баганалары, жәмәгать (тимер юл) транспортының контакт челтәре терәкләре, саклагыч, бүлү киртәләре, юл корылмалары һәм юл жиһазлары элементлары буялырга, язулардан һәм теләсә нинди мәгълүмати-басма продукциядән чистартылырга, төзек хәлдә һәм чисталыкта булырга тиеш.

3.11.9. Тышкы яктырту баганаларын, жәмәгать (тимер юл) транспортының контакт челтәре терәкләрен алыштырганда әлеге конструкцияләр өч тәүлек дәвамында сүтеп алынырга һәм челтәр хужалары тарафыннан чыгарылган булырга тиеш.

Тышкы яктырту баганаларын чыгару юллардагы терәк хужасы тарафыннан кичекмәстән башкарыла, калган территорияләрдә - мондый кирәкле ачыкланган мизгелдән (демонтаж) бер тәүлек эчендә башкарыла.

3.11.10. Ут баганалары һәм жәмәгать (тимер юл) транспортының контакт челтәре терәкләрендә урнашкан барлык элементларның һәм объектларның төзек һәм куркынычсыз торышы һәм тышкы кыяфәте өчен әлеге терәкләрнең милекчәсе (хужасы) җавап бирә.

3.11.11. Үткөргечләр зарарланган очракта, терәк, изоляторлар булган очракта тышкы яктырту жайланмаларыннан файдалану рөхсәт ителми.

Тышкы яктырту жайланмалары эшендә электр чыбыкларын өзү яки терәкләрне зарарлау белән бәйле житешсезлекләрне ачыклаганнан соң кичекмәстән бетерергә кирәк.

3.11.12. Чыбыкларны һәм кабельләргә һәм тышкы яктырту жайланмаларына үз белдегә белән тоташтыру һәм ялгау рөхсәт ителми.

3.11.13. Тышкы яктырту объектлары яки тышкы яктырту чаралары белән жиһазландырылган объектларның милекчәләре (хужалары), шулай ук тышкы яктырту объектларына (чараларына) хезмәт күрсәтүче оешмалар бурычлы:

а) урамнарны, юлларны тиешенчә яктыртуны, терәкләр һәм яктырткычларның, яктырту жайланмаларының сыйфатын күзәтеп торырга, бозылган яки зыян күргән очракта үз вакытында ремонт ясарга;

б) билгеленгән тәртип нигезендә утны кабызуны һәм сүндерүне күзәтеп торырга;

в) тышкы яктыртуны урнаштыру, карап тоту, урнаштыру һәм эксплуатацияләү кагыйдәләрен үтәргә;

г) тышкы яктырту фонарьларын үз вакытында алыштырырга.

3.11.14. Тротуарларда урнашкан мачталар һәм тышкы яктырту баганалары һәм жәмәгать транспортының контакт челтәре тирәсен жыештырган өчен җаваплылык тротуарларны жыештырган өчен җаваплы затларга йөкләнә.

Трансформатор һәм ут бүлү подстанцияләренә, автомат режимда (хезмәт күрсәтүче персоналдан башка) эшләүче башка инженерлык корылмаларына якин-тирә

территорияларне жыештыру өчен жаваплылык элге объектлар булган территория хужаларына йөклөнө.

3.12. Кече архитектура формаларын карап тоту

3.12.1. Кече архитектура формаларына монументаль-декоратив бизәу элементлары, мобиль һәм вертикаль яшелләнדרү жайланмалары, су жайланмалары, муниципаль жиһазлар, авыл жирлеге территориясендә коммуналь-көнкүреш һәм техник жайланмалар керә.

3.12.2. Кече архитектура рәвешләрен карап тоту бирелгән жир кишәрлекләре чикләрендә жир кишәрлекләренә хокукка ия булучылар тарафыннан гамәлгә ашырыла, гомуми файдаланудагы территорияләрдә - сатып алулар нәтижәләре буенча гамәлгә ашырыла, ул «Дәүләт һәм муниципаль ихтыяжларны тәэмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәт күрсәтүләренә сатып алулар өлкәсендә контракт системасы турында» 2013 елның 05 апрелендәге 44-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә гамәлгә ашырыла.

3.12.3. Кече архитектура формалары хужалары бурычлы:

а) чиста һәм төзек хәлдә кече архитектура формаларын карап тоту;
б) язгы чорда кече архитектур формаларны планлы рәвештә карап чыгарга, аларны иске буядан, күгәрәктән, юудан, буядан чистартырга, шулай ук сынган элементларны алыштырырга.;

в) кышкы чорда кече архитектура формаларын, шулай ук аларга кардан һәм боздан кардан чистарту;

г) шома киртәләү өслеге булган комлыклар ясарга, комлыкларда комны елга бер тапкырдан да ким булмаган күләмдә алыштырырга;

д) балалар, спорт, хужалык майданчыкларының һәм ял майданчыкларының конструктив элементларының ныклыгы, ышанычлылыгы һәм куркынычсызлыгы таләпләренә туры килүен күзәтеп торырга;

е) фонтаннар эшләгән чорда су өслеген көн саен чүп-чардан чистартырга.

3.12.4. Рөхсәт ителми:

а) кече архитектура формаларын тиешсез максатта файдалану (балалар өчен уен майданчыкларында өлкәннәрнең ялын уздыру, спорт майданчыкларында киём киптерү һ. б.);

б) кече архитектура формаларында теләсә нинди мәгълүмати-басма продукцияне эләргә һәм ябыштырырга;

в) кече архитектур формаларын һәм аларның конструктив элементларын бозарга һәм жиммергә;

г) фонтаннарда коенырга.

3.13. Стационар булмаган объектларны карап тоту

3.13.1. Стационар булмаган объектларны урнаштыру мондый объектларны муниципаль хокукый акт белән билгеләнгән төрлөктә урнаштыру схемасы буенча гамәлгә ашырыла.

3.13.2. Жир кишәрлеген арендау килешүе вакыты чыккач, стационар булмаган объект арендатор тарафыннан сүтелергә, ә жир участогы азат ителгән һәм беренчел халәتكә китерелгән булырга тиеш.

3.13.3. Стационар булмаган объектларның милекчеләре булган юридик һәм физик затлар бурычлы:

а) житештерергә, аларны ремонтлау һәм буяу. Ремонт тышкы кыяфәтне һәм проект документлары белән билгеләнгән төсләр чишелешен исәпкә алып башкарылырга тиеш;

б) якин-тирә территориядә яшел үсентеләр, газоннар, бордюр ташлары, кече архитектура формалары (алар булганда) сакланышын күзәтеп торырга, элге Кагыйдәләрдә билгеләнгән таләпләр нигезендә элге территорияне карап тотарга;

в) стационар булмаган объектлар янында урналар урнаштырырга, чүплекләрне көн дәвамында калдыклардан, кирәк булган саен, эмма тәүлегенә кимендә бер тапкыр чистартырга, чүплекләрне елына кимендә бер тапкыр буярга.

3.13.4. Рәхсәт ителми:

а) стационар булмаган объектларга, козырекларга, навесларга һәм проектларда каралмаган башка конструкцияләргә корырга;

б) стационар булмаган объектлар янында сәүдә-суыткыч жиһазларын куярга;

в) стационар булмаган объектлар янында һәм аларның түбәләрендә таралар, товарлар, детальләр, көнкүреш һәм житештерү характерындагы башка әйберләрне сакларга, шулай ук стационар булмаган объектларны склад максатлары өчен кулланырга;

г) стационар булмаган объектлар арасында янгынга каршы аермалар, жиһазлар белән тулган.

3.14. Төзелеш эшләрен башкару урыннарын карап тоту

3.14.1. Төзелеш майданчыкларын карап тоту, төзекләндерү эшләре тәмамланганнан соң, ремонт, төзелеш һәм башка төр эшләргә торгызу төзүгә йөкләнә.

Эшләр алып барылмый торган төзелеш объектлары төзелеш чөптәргә белән ябылырга тиеш

3.14.2. Төзелеш, ремонт һәм башка төр эшләр башланар алдыннан, шулай ук төзелеш, ремонт һәм башка төр эшләргә башкару чорында кирәк:

а) төзелеш майданчыгы территориясенә бөтен периметры буенча жирлек Башкарма комитетының хокукый актлары таләпләренә туры китереп типлаштырылган койма урнаштырырга.;

б) төзелеш майданчыгы коймаларының гомуми тотрыклылыгын, ныклыгын, ышанычлылыгын, эксплуатацион куркынычсызлыгын тәэмин итәргә;

в) төзелеш майданчыгы коймаларының тиешле техник торышын, аның чисталыгын күзәтеп торырга, вақытында пычрактан, кардан, боздан, ябыштырылган мәгълүмати-басма продукциядән һәм граффити язучыларыннан арындырырга;

г) төзелеш майданы территориясенә кергәндә, гамәлдәге төзелеш нормалары һәм кагыйдәләргә таләпләренә җавап бирүче төзелеш объектының мәгълүмати щитын урнаштырырга һәм аны тиешле хәлдә тотарга;

д) төзелеш майданчыгы периметры буенча тышкы яктыртуны тәэмин итәргә;

е) төзелеш майданына керү юллары, майдан эчендәге юллар һәм урамнарның (юлларның) йөрү өлешенә пычрак һәм чүп-чар чыгармый торган чыгу урыннарында транспорт чараларының көпчәкләрен чистарту яки юдыру пунктларын жиһазландырырга;

е) төзелеш майданчыгы территориясендә каты көнкүреш, эре габаритлы һәм төзелеш калдыклары жыю өчен контейнерлар һәм (яки) бункерлар булуны тәэмин итәргә;

ж) төзелеш майданынан каты көнкүреш, эре габаритлы һәм төзелеш калдыкларын билгеләнгән тәртиптә чыгаруны оештыруны тәэмин итәргә;

з) төзелеш майданынан чистартылган һәм калдыклар булмаган карны билгеләнгән тәртиптә килештерелгән махсус билгеләнгән урыннарга чыгаруны тәэмин итәргә;

и) эшләр башкарганда гамәлдәге жир асты инженерлык коммуникацияләрен, тышкы яктырту чөптәргәрен, яшел үсентеләргә һәм кече архитектура формаларын саклауны тәэмин итәргә.

3.14.3. Төзелеш материаллары, жиһазлар, автотранспорт һәм күчмә механизмнар, ярдәмче бүлмәләр, эшчеләр һәм хезмәткәрләргә вақытлыча урнаштыру өчен көнкүреш вагоннары, төзелеш калдыкларының транспорт партияләрен вақытлыча саклау һәм

туплау урыннары төзелеш оешмалары проекты нигезендә төзелеш мәйданчыклары чикләрендә урнаштырыла.

3.14.4. Рөхсәт ителми:

а) Гражданның шәхси һәм ижтимагый иминлеген тәэмин итүгә бәйләп коткару, авария-торгызу һәм башка кичектергесез эшләрдән тыш, 23.00 сәгаттән 7.00 сәгаткә кадәр тынлыкны бозуга китерүче төзелеш, ремонт, төяү-бушату һәм башка эшләрнең торак зонасы тирәсендә оештыру һәм үткөрү;

б) жирилек Башкарма комитетының рөхсәтеннән (күрсәтмәсеннән) башка юлларның һәм тротуарларның юл өлешләрен киптерү яисә ябу;

в) чүп-чарны яндырырга һәм төзелеш калдыклары утильләштерергә.

3.15. Жирләү урыннарын карап тоту

3.15.1. Жирләү урыннарын этик, санитар һәм экологик таләпләр нигезендә карап тоту федераль законнар һәм муниципаль хокукий акт белән билгеләнгән жирләү урыннарын карап тоту кагыйдәләре нигезендә гамәлгә ашырыла.

3.15.2. Жирләү урыннарын санитар тоту «Дәүләт һәм муниципаль ихтыяжларны тәэмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәт күрсәтүләренә сатып алу өлкәсендә контракт системасы турында» 2013 елның 5 апрелендәге 44-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә гамәлгә ашырыла торган сатып алу нәтижәләре буенча башкаручы тарафыннан башкарыла.

3.15.3. Жирләү урыннарын карап тотуга карата таләпләр:

а) зиратларда жәмәгать бәдрәфләре чиста һәм төзек хәлдә булырга тиеш. Ижтимагый бәдрәфләр территорияләрендә урналар чистартылырга тиеш;

б) зират территориясендә калдыклар өчен контейнерлар һәм чүплекләр чистартылырга тиеш. Калдыклар тупланган очракта, 3 көнгә кимендә бер тапкыр чыгарылырга тиеш;

в) ауган һәм авария хәлендә агач утыртмалары булу рөхсәт ителми. Авария хәлендәге агач үсентеләре ачыкланган мизгелдән бер тәүлек эчендә сүтелергә тиеш;

г) шәхесләре ачыкланмаган каберләр яки каралмаган каберләр пычрактан һәм чүп-чардан чистартылырга, калкулык һәм кабер ташлары белән жиһазланырга тиеш..

3.15.4. Кышкы чорда жирләү урыннарын карап тоту үзенчәлекләре:

а) зиратларның үзәк юллары, керү юллары, тротуарлар киңәйтелергә һәм кардан чистартылырга тиеш. Боз катламнары булмаган килеш тигез кар өеме булу рөхсәт ителә;

б) үзәк юллар, керү юллары, тротуарлар бозлавыкка каршы материаллар белән эшкәртелергә тиеш. Юл һәм тротуарларның машиналар йөрү өлешен кар явудан соң ук эшкәртү башланырга тиеш;

в) беренче чиратта кар чыгаруны, бозны ватуны һәм үзәк һәм керү юлларынан кар-боздан арындыруны башкарырга кирәк;

г) күмү урыннарының жәяүлеләр өчен бозга каршы материаллар куллану, юллардан чистартылган кар һәм бозны каберләргә, газларга, куакларга салу рөхсәт ителми.

3.15.5. Жәйге чорда жирләү урыннарын карап тоту үзенчәлекләре:

а) үзәк юллар, керү юллары, тротуарлар, каберләр арасындагы юллар һәм жирләү урыннарында башка гомуми кулланылыштагы территорияләр төрле пычратулардан чистартылырга тиеш;

б) яшел үсентеләренә санитар кисү, агач-куак үсемлекләрен чүп-чардан арындыру чаралары ел саен башкарылырга тиеш.

3.15.6. Күмү урынына, кабер өстенә кую корылмасына (тәреләр, һәйкәлләр, плителәр, склеплар һ.б.) тәрбияләп тору, чәчәкләр һәм декоратив куаклар утырту, колумбаридә түтәлләренә карау ире яки хатыны, туганнары, үлгән кешенең законлы

вәкиле яки башка зат тарафыннан санитария таләпләрен мәҗбүри үтәгән килеш башкарыла.

3.16. Автотранспорт чараларын озак һәм кыска сроклы саклау урыннарын карап тоту

3.16.1. Автотранспорт чараларын озак һәм кыска вакытлы саклау тукталышларын карап тоту (алга таба - стоянка) гамәлдәге төзелеш нормалары һәм кагыйдәләре, шулай ук әлеге Кагыйдәләр нигезендә стоянканы урнаштыру өчен бирелгән җир кишәрлегенә (алга таба-хужасы) ия була.

3.16.2. Хужалары бурычлы:

а) тукталышларның бөтен периметры буенча койма урнаштыру, ул механик йогынтыларга һәм тышкы мохит йогынтысына тотрыклы булырга тиеш;

б) тукталыш коймаларының тиешле техник торышын, аларның чисталыгын күзәтеп торырга, пычрактан, кардан, боздан, мәгълүмати-басма продукциядән вакытында чистартырга;

в) тукталыш территорияләрендә материаллар, төрле конструкцияләрне саклауга юл куймаска;

г) стоянкалар территорияләрен гамәлдәге нормалар һәм кагыйдәләр таләпләренә туры килә торган яктылык тигез бүленешен тәэмин итә торган тышкы яктырту белән тәэмин итәргә;

д) машина кую урыннары территорияләрендә ягулык-майлау материаллары агып торган автомобильләрне һәм машина юуны булдырмаска;

е) санитария һәм янгынга каршы кагыйдәләрне үтәп стоянкалар территорияләрен карап тотарга

е) инвалидларның стоянкалар территориясенә тоткарлыксыз керүен тәэмин итәргә. 1,2 группа инвалидлар белән идарә ителә торган транспорт чараларын бушлай парковкалау өчен кимендә 10 процент урын, шулай ук Россия Федерациясе Хөкүмәте билгеләгән тәртиптә 3 төркем инвалидлар һәм шундый инвалид балаларны ташучы транспорт чаралары өчен кимендә бер урын бүлеп бирергә. Күрсәтелгән транспорт чараларында «Инвалид» тану билгесе билгеләнергә тиеш. «Инвалид» тану билгесен индивидуаль файдалану өчен бирү тәртибе Россия Федерациясе Хөкүмәте тарафыннан башкарма хакимиятнең федераль органы тарафыннан билгеләнә. Билгеләнгән урыннарны машина кую өчен башка транспорт чаралары биләргә тиеш түгел. Инвалидлар махсус автотранспорт чараларын кую урыннары белән «Россия Федерациясендә инвалидларны социаль яклау турында» 1995 елның 24 ноябрендәге 181-ФЗ номерлы Федераль законның 15 статьясы нигезендә бушлай файдаланалар.

3.17. Җирлек территориясен бәйрәмчә бизәү

Җирлек территориясен бәйрәмчә бизәү дәүләт һәм башка бәйрәмнәр, истәлекле вакыйгалар белән бәйле чаралар үткөрү чорында башкарыла.

Бәйрәм бизәлеше дәүләт һәм муниципаль флагларны, лозунгларны, гирляндларны, панноларны, декоратив элементлар һәм композицияләр, стендлар, трибуналар, эстрада урнаштыруны, шулай ук бәйрәм иллюминациясе урнаштыруны үз эченә ала.

Бәйрәм бизәлеше элементларын ясаганда һәм урнаштырганда юл хәрәкәтен көйләүнең техник чараларын төшерергә, җимерергә һәм аларның күрүчәнлеген начарайтырга рөхсәт ителми.

4. Җирлек территорияләрен җыештыру тәртибе, төзекләндерү эшләре исемлеген һәм аларны вакыт-вакыт үтәүне дә керттеп

4.1. Җирлек территориясен җыештыру һәм карап тотуга карата гомуми таләпләр

4.1.1. Авыл жирлеге территориясен жыештыру һәм карап тоту эшләрә алып барыла:

- а) жәйге чорда-15 апрельдән 14 октябрьгә кадәр;
- б) кышкы чорда-15 октябрьдән 14 апрельгә кадәр.

Күрсәтелгән срокларга, һава шартларына карап, жирлек башкарма комитеты тарафыннан төзәтмәләр кертелергә мөмкин.

4.1.2. Жирлек территориясен жыештыру эшләрә үткәрү юлы белән башкарыла:

- а) жирлек территориясен карап тоту, жыештыру буенча системалы эшләр;
- б) жирлек Башкарма комитетының хокукый актлары нигезендә бердәм массакуләм чаралар (өмәләр).

4.1.3. Жәйге чорда жирлек территориясен жыештыру юу, су сибү, себерү һәм жирлек территориясен карап тоту буенча башка эшләр башкару юлы белән жирлек территориясенә пычрануын һәм тузанлануын киметү максатында башкарыла һәм үз эченә ала.

а) ясалма өслекле территорияләрне себерү (коры көннәрдә су сибү), урам-юл чөлтәре объектларында һәм яңгыр канализациясе белән жиһазландырылган башка территорияләрдә тузаннан һәм пычрактан юу. Ясалма өслекле юл өслекләре, мәйданнар, тротуарлар һәм башка территорияләр юыла;

б) яңгыр канализациясе рәшәткәләрен чистарту;

в) барлык территорияләрдән чүп жыю;

г) ел саен, 1 июньгә кадәр, кече архитектура формаларын, бакча һәм урам жиһазларын, чүплекләрне, спорт һәм балалар мәйданчыкларын, коймаларны, бордюрларны буяу;

д) гомуми файдаланудагы территорияләрдә үләнне (үлән биеклегә 15 см дан артык булганда) вакытында чабу (15 см дан артык булганда), чикләнгән территорияләрдән һәм махсус билгеләнештәге яшелләндерелгән территорияләрдән тыш, тәүлек дөвамында чабылган үләнне жыештыру;

е) көз көне яфрак коелу чорында-коелган яфракларны жыю һәм чыгару тәүлегенә бер тапкыр;

е) чүп-чардан соң бордюр янында лотоклар жыю.

4.1.4. Гомуми файдалану территориясен кышкы чорда жыештыру үз эченә ала:

а) юл катламнарын һәм тротуарларны кардан, боздан һәм чүп-чардан чистарту;

б) тайгаклык яки бозлавык барлыкка килгәндә - жәяүлеләр зоналары, баскычларны ком белән сибеп чыгу, юл катламнарын бозлавыкка каршы материал белән эшкөртү;

в) язгы чорда-карның көпшәкләнүе һәм кар суларын чыгаруны оештыру.

4.1.5. Авыл жирлеге территориясендә башкарыла торган урып-жыю эшләренә технологиясе һәм режимнары һава шартларына карамастан, транспорт чараларының һәм жәяүлеләрнең тоткарлыксыз хәрәкәтен тәмин итәргә тиеш.

4.1.6. Жәяүлеләр тротуарларын, жир өсте кичүләрен, баскычларны кышкы чорда чистарту үзәнчәлекләре:

а) интенсив кар яуган чорда жәяүлеләр тротуарлары, баскычлар бозлавыкка каршы материаллар белән эшкөртелергә һәм чистартылырга тиеш;

б) бозлавыкка каршы материаллар белән беренче чиратта баскычлар, аннан тротуарлар эшкөртелә.

Бозлавыкка каршы материаллар белән эшкөртү вакыты тайгылыш табылганнан соң дүрт сәгатътән артмаска тиеш;

в) яшел үсентеләрне саклау һәм кар суларын агызып китүне тәмин итү шарты белән, калдыклар һәм химик реагентлар белән пычранмаган көпшәк карны газонга яисә шушы максатлар өчен алдан билгеләнгән урыннарда салу рөхсәт ителә.

4.1.7. Жирлек территориясендә рөхсәт ителми:

а) урамнарда, майданнарда, яшел үсентеләр булган участокларда, скверларда, паркларда, газоннарда, пляжларда һәм башка гомуми файдаланудагы территорияләрен пычратырга;

б) гамәлдәге законнар нигезендә бүлөп бирелгән җирләр урыннарыннан тыш гомуми файдалану территорияләрендә мемориаль кабер корылмалары (истәлекле Корылмалар, киртәләр) урнаштырырга;

в) әлеге максатлар өчен каралмаган урыннарда, шул исәптән муниципаль җәмәгать транспорты маршрутларының соңгы пунктларында транспорт чараларын юу, чистарту һәм техник хезмәт күрсәтүне гамәлгә ашыру

г) биналарны һәм корылмаларны төзекләндерү элементлары, һәйкәлләр, мемориаль такталар, агачлар, куаклар, кече архитектура формалары һәм башка төзекләндерү элементларын ватарга һәм җимерергә, шулай ук аларны үз белдеген белән үзгәртеп корырга,

д) язулар, рәсемнәр ясарга, мәгълүмати-басма продукцияне ябыштырырга һәм эләргә, җәмәгать транспортын көтү тукталышларында, стена, баганалар, коймалар (коймалар) һәм әлеге максатлар өчен каралган башка объектларда граффити язарга;

е) бирелгән җир участкаларының чикләре һәм (яки) киртәләре чикләреннән читтә күчмәсез милекне сакларга һәм сакларга;

е) тараларны, сәнәгать товарларын һәм тротуарларда, газоннарда, юлларда башка сүздә предметларын урнаштырырга;

ж) билгеләнмәгән урыннарда кар өю;

з) тимер-бетон блоklar, баганалар, коймалар, шлагбаумнар, корылмалар һәм башка җайланмалар урнаштыру юлы белән юлларны һәм тротуарларны үз белдеге белән ябарга.

4.1.8. Санкцияләнмәгән урыннарда калдыклар урнаштырган затлар үз хисабына әлеге территорияне җыештырырга һәм чистартырга, ә кирәк булганда җир кишәрлеген рекультивацияләргә тиеш.

20 тәүлек дэвамьнда рэхсэтсез урында калдыклар урнаштыручы зат ачыкланмаган очракта, калдыкларны бетерү һәм санкцияләнмәгән чүплекләр территорияләрен рекультивацияләү әлеге территорияне җыештырган өчен җаваплы оешмалар (яисә калдыкларны чыгаручы махсус оешма (әгәр бу төр хезмәт күрсәтү килешүдә каралган булса) тарафыннан башкарыла.

4.1.9. Билгеләнгән тәртиптә бирелмәгән һәм муниципаль милектә булган җир кишәрлекләрендә (территорияләрдә) табигий барлыкка килгән чүплекләргә бетерү вәкаләтле орган тарафыннан тәэмин ителә.

4.2. Җирле әһәмияттәге автомобиль юлларын җыештыру

4.2.1. Җирле әһәмияттәге автомобиль юлларын (алга таба - юлларны) чистарту машиналар йөрү өлешен, тротуарларны, парковкаларны (парковка кесәләрен), җәмәгать транспортын көтү тукталышларын, ясалма юл корылмаларын пычрактан, чүп-чардан, кардан һәм боздан даими чистарту буенча чаралар комплексын үз эченә ала.

4.2.2. Язгы-җәйге чорда юлларны юу, су сибү, тузанны бетерү, себерү һ. б. үз эченә ала.

Көзге-кышкы чорда юлларны җыештыру, кар һәм боздан чистарту, пычрак, ком-тоз катнашмасы белән юллар салу, тротуарларны коры ком белән суюны күздә тоту.

4.2.3. Юл буенда урнашкан чүплекләргә көнгә бер тапкырдан да ким түгел, тукталыш майданчыкларында - көнгә ике тапкыр чистарталар.

4.2.4. Җәмәгать транспортының көтү павильоннары буялмаган, буялган һәм юылган, санкцияләнмәгән мәгълүмати-басма продукциядән, граффитидан чистартылган булырга тиеш. Кышкы чорда кардан чистартылырга тиеш.

4.2.5. Аерым элементлар буенча юлларны җәйге җыештыруга таләпләр:

а) машиналар йөрү өлеше бөтен киңлеккә төрле пычратулардан һәм юдыртудан тулысынча чистартылырга тиеш. Жайга салу линияләре белән билгеләнгән төп, резерв полосалар ком һәм вак чүп-чардан даими чистартылырга тиеш;

б) ике метрлы лоток зоналары булырга тиеш түгел, грунт-ком нанослары һәм загрязнений. Махсус машиналарның эш циклы арасында ком кисәкләре һәм төрле вак-төяк чүп-чар белән зур булмаган пычрану рөхсәт ителә;

в) юл кырылары зур габаритлы калдыклардан һәм башка чүп-чардан чистартылырга тиеш;

4.2.6. Юлларны кышкы жыештыру буенча таләпләр. Кышкы чорда юлларны жыештыру үз эченә ала- кардан һәм боздан чистарту, жәмәгать транспортын көтү тукталышлары, юйну, кар көртләре һәм кар чыгару.

4.2.7. Рөхсәт ителми:

а) тротуарларга, юлларның һәм юл йөрү юлларының юл өлеше кар, боз, квартал эчендәге машина юлларынан, ишегалды территорияләреннән, предприятиеләр, оешмалар, төзелеш мәйданчыклары, 8.00 сәгәттән соң, шулай ук юл өлешен жыештыручы зат белән шартнамә булмаганда, юлларны һәм машина юлларын чыгаруны гамәлгә ашыручы зат белән килешү булмаганда жибәрергә яисә күчерергә;

б) тротуарларда бозга каршы реагент сыйфатында техник тоз һәм сыек хлор кальций кулланырга, жәмәгать транспортын көтү тукталышлары, паркларда, скверларда, ишегалларында һәм башка жәяүлеләр зоналарында һәм яшел утыртмалары булган территорияләрдә;

в) билгеләнгән тәртиптә килештерелмәгән урыннарда кар чыгарырга һәм сакларга;

г) Кар өемнәре формалаштырырга: бер дәрәжәдә һәм бер күрү өчпочмагы зонасында тимер юл аша чыгу урыннарында; жәмәгать транспортын көтү тукталышынан 20 метрга якинрак; транспорт киртәләре яисә югары бордюр белән жиһазландырылган юл участокларында; тротуарларда; янәшәдәге территорияләргә кергән урыннарда;

д) юлларга автотранспортның көпчәкләре белән грунт һәм пычрак чыгару;

е) грунт, чүп-чар, төзелеш материаллары, жиңел тару, агачларны брезент белән капланмыйча яки юлларның пычрануын булдырмый торган башка материал белән күчерергә, шулай ук төзелеш катнашмаларын һәм эремәләрен (шул исәптән цемент-комлы эремәне, известь, бетон катнашмаларын) юлга, тротуарга, юл кырына яки юл кырына якин булган газон полосасын күчерергә мөмкинлек бирми.

4.3. Жыештыру, санитария хезмәте күрсәтү һәм кешеләрнең күпләп ял итү урыннарын төзекләндерү

4.3.1. Кешеләрнең ял итү һәм массакуләм булу урыннарына керә:

а) мәйданнар, парклар, скверлар, бульварлар, яр буйлары, жирлек урманнарында оештырылган ял урыннары, пляжлар;

б) актив ял итү һәм тамаша чаралары урыннары-стадионнар, уен комплекслары, ачык сәхнә мәйданчыклары һ. б.;

в) сәүдә объектлары (ваклар сату базарлары, сәүдә комплекслары, стационар булмаган ваклар сату чөлтәре объектлары комплекслары), жәмәгать туклануы, социаль-мәдәни билгеләнештәге, көнкүреш хезмәте күрсәтү объектлары территорияләре;

г) административ һәм ижтимагый биналар, учреждениеләр янындагы территорияләр.

4.3.2. Паркларны, скверларны, бульварларны, яр буйларын һәм гомуми кулланылыштагы башка территорияләргә жыештыру: кышкы чорда паркларда, бакчаларда, скверларда, бульварларда, яр буйларында һәм башка ял зоналарында юлларны чистартканда, химик реагентлар булмаган вакытлыча кар өю рөхсәт ителә.

4.3.3. Ваклар сату базарларын жыештыру һәм санитар карап тоту:

а) ваклап сату базарлары территорияләре (алга таба - базар) төзекләндерелергә, бәдрәфләр, хужалык һәм контейнер майданчыклары, контейнерлар һәм чүп савытлары белән жиһазландырылырга, каты өслекләр һәм яңгыр һәм кар сулары агу өчен авыш юллар булырга, шулай ук су һәм канализация булырга тиеш;

б) базар территориясен төп жыештыру аның эш сәгәте тәмамланганнан соң башкарыла. Көндөз чүп-чар жыючыларның каты көнкүреш калдыклары белән тутырылган чүп-чар жыештыру һәм чистарту эшләре бара;

в) елның жәйге чорында базар территориясендә атна саен дымлы жыештыру үткәрелә;

г) базар территориясә 40 кв. м майданга бер урна исәбеннән урналар белән жиһазландырыла, өстәвенә, алар арасындагы ара линия буенча 10 м дан артмаска тиеш;

4.3.4. Базар территориясендә урнашкан сәүдә һәм көнкүреш хезмәте күрсәтү оешмалары, киосклар, сәүдә палаткалары һәм павильоннар эшчәнлеге, каты көнкүреш калдыкларын чыгару һәм урнаштыру буенча хезмәтләр күрсәтүгә килешү төземичә рөхсәт ителми.

4.3.5. Сәүдә һәм (яки) жәмәгать туклануы объектларын жыештыру һәм санитар карап тоту:

а) сәүдә һәм (яки) жәмәгать туклануы объектлары территорияләрен тәүлегенә кимендә ике тапкыр (иртән һәм кичен) тулысынча жыештыру эшләре башкарыла. Көндөз патрульле жыештыру һәм калдыклар белән тулган чүплекләргә һәм чүп-чар жыю урыннарын чистарту эшләре башкарыла;

б) сәүдә һәм (яки) жәмәгать туклануы объектларына керү юлында кимендә ике урна билгеләнә;

в) газоннарда һәм тротуарларда товарларны һәм товарларны саклау рөхсәт ителми;

г) калдыкларны чыгару тәэмин ителә.

4.3.6. Башка сәүдә майданчыклары, стационар булмаган вак-төяк челтәре, социаль-мәдәни билгеләнештәге объектлар территорияләрен жыештыру, аларны ябканнан Соң, елның жылы вакытында мәжбүри рәвештә су сибеп башкарыла. Агымдагы урып-жыю көн дәвамында башкарыла. Көн саен каты көнкүреш калдыкларын чыгару тәэмин ителә.

4.3.7. Кешеләр күпләп ял итү һәм ял итү урыннарын төзекләндерү:

а) кешеләр күпләп ял итә һәм ял итә торган урыннар территориясендә төзекләндерү элементларының мәжбүри исемлеге каты өслек төрләрен (плитка куәте яки асфальт рәвешендә), өслекләргә бәйләү элементлары, яшелләндерү, эскәмияләр, чүп-чар өчен кече контейнерлар, урам техник жиһазлары, яктырту жиһазлары, архитектура-декоратив яктырту жиһазлары, авыл жирлегә мөгълүматын йөртүчеләр, яшелләндерү участкаларын саклау элементлары (металл коймалар, махсус капламалар төрләре һ. б. үз эченә ала);

б) кешеләр күпләп ял итә торган һәм ял итә торган урыннарның, пляжлардан тыш, барлык территорияләре дә каты өслеккә ия булырга тиеш, чәчелгән үләннәр яки яшел үсентеләр булган үсемлекләр грунтына ия булырга тиеш;

в) ял итү һәм кешеләр күпләп жыела торган территорияләрдә яшелләндерү участкаларын чәчәк түтәлләре, газлар, ялгыз, төркемле, рядовой бистәләр, вертикаль, күпкатлы, мобиль яшелләндерү формалары рәвешендә проектларга кирәк.;

г) кешеләрнең ял итү һәм массакуләм булу урыннары жиһазландырылган һәм эшли торган бәдрәф кабиналары белән жиһазландырылырга һәм бәдрәф куюга һәм карап тотылуга карата таләпләр үтәлергә тиеш;

д) пычранган саен, халыкның ялы яисә массакуләм жыела торган урыннары территорияләрендә фонтаннар, буалар, елга ярлары чистартылырга тиеш.;

е) массакуләм чаралар уздырганда аларны оештыручылар чараны үткәру урынын, аңа якын территорияләргә жыештырырга һәм бозылган төзекләндерүне торгызырга

тиеш. Чараны үткөрү урынын, аңа якин территорияләрне жыештыру һәм бозылган төзекләндрү эшләрән торгызу тәртибе чараны үткөрүгә билгеләнгән тәртиптә тиешле рөхсәт алу стадиясендә билгеләнә.

4.3.8. Кешеләр ял итү һәм массакуләм булу урыннары территорияләрендә түбәндәгеләрне эшләрү рөхсәт ителми:

а) тара һәм сәүдә жиһазларын саклау билгеләнмәгән урыннарда сакларга, урнаштырырга;

б) житештерү һәм куллану калдыклары белән территорияне пычратырга;

в) автотранспорт чараларын юарга һәм ремонтларга, эшкәртелгән ягулык-майлау сыеклыкларын салырга;

г) автостоянкалар, гаражлар, аттракционнар уздырырга, билгеләнгән тәртипне бозып реклама конструкцияләре урнаштырырга;

д) газоннарга, табигый һәм ясалма яшелләндрү объектларына зыян китерергә;

е) кече архитектура формаларын зарарларга һәм аларны билгеләнгән урыннардан күчерергә;

е) тротуарларга, газоннарга һәм жирлек юлларына сыек продуктлар калдыкларын, сатуратор жайланмаларыннан су, квас һәм сыра цистерналарын агызырга;

ж) автотранспорт чараларының түләрүле стоянкаларын законсыз рөвештә оештырырга;

з) стационар булмаган объектларны үз белдеге белән урнаштыру;

и) тротуарларның асфальт-бетон катламын, якин-тирә яшел зоналарның һәм территорияләрне төзекләндрүнең башка элементларының бөтенлеген бозарга.;

й) территориядә сәүдә-суыткыч жиһазларын урнаштырырга;

к) халыктан каты көнкүреш калдыкларын жыю өчен билгеләнгән контейнерларга (бункерларга), идәрәче оешмалар белән каты көнкүреш калдыкларын жыю өчен контейнерлар (бункерлар) куярга;

л) тимер-бетон блоklar, баганалар, коймалар, шлагбаумнар, корылмалар һәм башка жайланмалар урнаштыру юлы белән тротуарларны үз белдеге белән ябарга.;

м) сәүдә объектыннан читкә товарны чыгарырга;

н) учакларны яндырырга, шул исәптән ачык ут куллануны күздә тоткан чаралар үткөрергә, мангалларны һәм башка жайланмаларны ачык ут ярдәмендә жылылык белән эшкәртү өчен кулланырга.

4.4 Күпфатирлы йорт территориясен жыештыру, карап тоту һәм төзекләндрү

4.4.1. Йорт яны территориясен жыештыру:

а) урып-жыю түбәндәгә тәртиптә үткәрелергә тиеш: тротуарларны, жәяүлеләр юлларын (бозлавык һәм тайгаклык очрагында - ком сибү), ә аннары - ишегалды территорияләрән жыештыру;

б) жыештыру, кар яуганда башкарыла торган кар чистартудан тыш, иртәнге 8.00 сәгаткә кадәр үткәрелә. Машиналар тизлеге сәгатенә 4 километрга кадәр булганда, көндезге вакытта механикалаштырылган жыештыруны үткәрергә рөхсәт ителә.

4.4.2. Жәйге жыештыру:

а) йорт яны территорияләрән жәйге жыештыру: себерү, юу яки су сибү - махсус машиналар ярдәмендә - башлыча иртә, иртәнге һәм соң, кичке, сәгәтләрдә башкарылырга тиеш;

б) тротуарлар юуны бары тик ачык тротуарларда гына башкарырга кирәк, алар турыдан-туры лоток полосасы белән чиктәш булганда, һәм биналардан урамның машина юлына таба юнәлештә башкарырга;

в) көннең эссе вакытында тротуарларга су сибү зарур булган саен, әмма тәүлегенә кимендә ике тапкыр башкарылырга тиеш.

4.4.3. Кышкы жыештыру:

а) түбэлөрдө туплана торган кар вакытында жиргә төшерелергә һәм лотоклар полосанына тупланырга, ә киң тротуарларда - валларга жыелырга тиеш;

б) чистартыла торган кар тротуарлардан машиналар йөри торган өлөшөнә - каты полосага, ә ишегалларында-жыелу урыннарына тупланырга тиеш;

в) квартал эчендәге юллардан күчерелгән карны борт ташына параллель рөвештә урнашкан өемнөргә һәм валларга салырга яки юл буенда, кагыйдә буларак, роторлы кар чистарткычлар ярдәмендә юл буена өяргә кирәк;

г) урамнарның узу өлөшөннән газоннар белән аерылып торган 6м дан артык киңлектәге тротуарларда, карны тротуар уртасына алга таба төяп алу өчен күчерергә рөхсәт ителә;

д) тротуарларда кар өемнөрөнә һәм өемнөргә өю эшләре кар яву тәмамланганнан соң алты сәгатътән дә соңга калмыйча, ә башка территорияләрдә 12 сәгатътән дә соңга калмыйча төгәлләнергә тиеш.

е) ишегалларында, квартал эчендәге юлларда, газоннарда һәм буш территорияләрдә, жәяүлеләрнең ирекле хәрәкәтенә һәм автотранспортның үтүенә комачауламый торган, яшел утыртмаларны һәм кар сулары китүне тәэмин иткәндә, ком-тоз катнашмалары белән пычранмаган карны тупларга рөхсәт ителә;

е) тротуарларны кулдан көрәгәндә һәм квартал эчендәге юлларда кар тулысынча жыеп алынырга тиеш. Камилләштерелгән япмалар булмаганда, карны жиңелчә жыярга кирәк, аннары аны тыгызлау өчен кар катламын калдырырга кирәк;

ж) тайгаклык туганда, юл катламнарын ком-тоз катнашмасы белән эшкөртү бүлүчеләр ярдәмендә 0,2-0,3 кг норма буенча башкарылырга тиеш;

з) Боз эретә торган катнашма белән эшкөрткәннән соң эрегән карны, ачык грунтка, агачларга яки газоннарга элөгүгә юл куймыйча, төяп алырга кирәк.

4.4.4. Яз житү белән тормышка ашырыла:

а) пычрак суларны нормаль чыгару өчен кирәк булган урыннарда су агызып китүне тәэмин итү өчен, канауларны юдырту һәм чистарту;

б) кар суларының люкларга һәм су коеларына системалы рөвештә үтеп керүе;

в) ишегалды территорияләрен кар эрегәннән соң чүп-чардан, калган кардан һәм боздан чистарту.

4.4.5. Күпфатирлы йортның йорт яны территориясен карап тоту: күпфатирлы йортның йорт яны территориясен (алга таба - йорт яны территориясе) карап тотуны үз эченә ала:

а) даими жыештыру;

б) карау һәм яңгыр суы агып төшү коелары, дренажлар, лотоклар, агызып жиберү торбалары люкларын һәм рәшәткәләрен ремонтлау һәм чистарту;

в) инженерлык челтәрләренең күзөтү коеларына, янгын су белән тәэмин итү чыганаclarына (гидрантларга, сулыкларга һ. б.) киртәләрсез үтеп керүне тәэмин итү.;

г) каты көнкүреш һәм зур габаритлы калдыкларны жыю һәм чыгару;

д) яшеллөндөрү һәм булган яшел утыртмаларны карау;

е) кече архитектура формаларын карап тоту, агымдагы һәм капитал ремонтлау.

4.4.6. Барлык төр калдыклар су үткәрә торган су өслеге булган контейнер майданчыкларына куела торган контейнерларга һәм бункерларга, каты көнкүреш калдыклары жыелу нормаларына туры китереп, тиешле күләмдә жыелырга тиеш.

4.4.7. Күпфатирлы йортларда яшәүче гражданныр бурычлы:

а) йорт яны территорияләрендә чисталык һәм тәртип сакларга;

б) каты көнкүреш һәм зур габаритлы калдыкларны бары тик махсус контейнерларга һәм йорт яны территорияләрендә урнашкан махсус майданчыкларга гына урнаштырырга.

4.4.8. Идарәче оешмалар тәэмин итөргә тиеш:

а) каты көнкүреш калдыклары өчен контейнерлар урнаштыру, ә каналлаштырылган биналарда моннан тыш сыек көнкүреш калдыклары өчен жыю урыннары урнаштыру;

б) расланган график нигезендө каты көнкүрөш һәм зур габаритлы калдыктарны чыгару;

в) контейнерларның (бункерларның) һәм контейнер майданчыктарының, аларга керү юлларының чисталыгы һәм төзөклөгө;

е) подъездларга керү юллары янында чүп-чар өчен чүплекләр урнаштыру, эскәмияләр урнаштыру һәм аларны вакытында чистарту;

е) скользких участкаларын ком-тозлы һәм (яки) махсус бозлавыкка каршы катнашмалар белән эшкөртү;

ж) яшел үсентеләрне һәм газоннарны саклау һәм квалификацияле карау;

з) тышкы яктырту чараларын төзөк хәлдә тоту һәм аларны караңгылык башлану белән кабызу.

4.4.9. Йорт яны территориясендә рөхсәт ителми:

а) яфракларны, теләсә нинди калдыктар һәм чүп-чарны яндыру;

б) хужалык майданынан тыш башка урынга урын-жир, киём-салым, келәмнәр һәм башка предметларны элөргө;

в) контейнер майданчыктарына керү юлларын ябарга;

г) урам һәм юлларның машиналар йөрү өлөшөндө, тротуарларда, газоннарда һәм яшел зоналарда контейнерлар (бункерлар) урнаштыру;

д) билгеләнгән тәртипне бозып йорт яны территорияләренөң коймаларын үз белдегөң белән билгелөргө;

е) үз белдегө белән йорт корылмалары төзөргө;

е) йорт яны территориясен металл лом, көнкүрөш һәм төзелеш калдыктары һәм материаллар, шлак, көл һәм башка житештерү һәм куллану калдыктары белән пычратырга, тараны сакларга һәм тупларга;

ж) юынтык су агызырга, калдыктарны һәм чүп-чарны ташларга;

з) автотранспорт чараларының түлөүле стоянкасын оештырырга, газон, чөчөк түтөллөре һәм башка үсентелөре түтөллөрендө транспорт чаралары калдырырга;

и) тимер-бетон блоктар, баганалар, коймалар, шлагбаумнар, объектлар, корылмалар һәм башка жайланмалар ярдөмендө квартал эчендөге юлларны рөхсәтсөз ябарга;

к) автомашиналар юу, ягулык һәм майлар агызу, тавыш сигналларын, тормоз һәм двигательлөрне көйлөү;

л) кешелөр сөламөтлегенө һәм әйлөнө-тирө мохиткө тискөре йогынты ясый торган теләсә нинди эшлөр башкарырга;

м) сөүдө һәм жөмөгөть туклануы предприятелиерен, шул исөптөн палаткалар, киосктар, ларектар, мини-базарлар, павильоннар, жөйгө кафелар, житештерү объектлары, автомобильлөргө, көнкүрөш техникасына, аяк киеренө вак ремонт ясау предприятелиерен, кунактардан тыш, автостоянкалар урнаштыру, өгөр Россия Федерациясө законнарында каралган мөжбүри талөплөр бозылган булса;

н) йорт яны территориясенөң ишегалды эчендөге юллары буенча транзит хөрөкөтен гамөлгө ашырырга;

о) учактарны яндырырга, шул исөптөн ачык ут куллануны күздө тоткан чаралар үткөргө, жылылык белән эшкөртү өчен мангалларны һәм башка жайланмаларны ачык ут ярдөмендө кулланырга.

4.4.10. Идарөчө оешмалар төэмин итөргө тиеш:

а) яшел утыртмаларның сакланышын;

б) жөйгө вакытта һәм коры һавада газоннар, чөчөклөр, агачлар һәм куакларга су сибүне;

в) төзелеш материаллары, ком, чүп-чар, кар, боз кисөклөре өеп куелудан һ. б. газоннарның сакланышы һәм бөтенлегө;

г) яңа агач һәм куаклар утырту, юллар челтөре үзгөрү һәм жиһазларны билгеләнгән тәртиптө килештерелгән проектлар буенча гына яңадан планлаштыру, агротехник шартлар үтөлгән килеш урнаштыру.

4.4.11. Йорт яны территориясен төзеклөндөрү: һәр йортның территориясендә, кагыйдә буларак, түбәндәгеләр булырга тиеш:

а) урын-жир киптерү, киём-салым, келәмнәр һәм йорт әйләнеше әйберләрен чистарту өчен хужалык майданчыгы;

б) өлкәннәр өчен ял майданчыгы;

в) балалар өчен уен һәм спорт майданчыклары, яшеллөндөрү һәм балаларның жәйге һәм кышкы ялы өчен кече архитектура формаларының кирәкле жиһазлары.

4.4.12. Әгәр участок территориясенә күләме мөмкинлек бирсә, участок чикләрендә этләрне йөртү өчен майданчык урнаштырылырга мөмкин.

4.4.13. Йорт подъездлары каршындагы майданчыклар, юл йөрү һәм жәяүлеләр юллары каты өслеккә ия булырга тиеш. Каты өслекләрне урнаштырганда кар һәм яңгыр суларын ирәкле агу мөмкинлегенә каралырга тиеш.

4.4.14. Торак йортларга кертелгән жәмәгать өчен билгеләнгән бүлмәләргә йортның торак өлешенән изоляцияләнгән керү ишекләре булырга тиеш, шул ук вакытта персоналның автотранспорт стоянкасы ишегалды территориясеннән читтә урнашырга тиеш.

4.4.15. Жәмәгать өчен билгеләнгән биналарга тәрәзәләр һәм фатирларга керү урыннары урнашкан торак йорт ишегалды ягыннан материаллар, продукция йөкләү рөхсәт ителми. Тәрәзәләре булмаган торак йортларның, жир асты тоннельләреннән яки ябык дебаркадерлардан, юллар ягыннан йөкләнешне башкарырга кирәк.

4.4.16. Транспорт чараларын квартал эчендәге территорияләрдә урнаштыру кешеләрнең тоткарлыксыз хәрәкәтен, шулай ук урып-жыю һәм махсус техника белән тәмин итәргә тиеш.

4.5. Шәхси торак төзелеше территорияләрен жыештыру

4.5.1. Торак йорт хужалары жир участогын көн саен жыештыралар (шул исәптән кардан да).

4.5.2. Шәхси торак төзелеше территориясендә рөхсәт ителми:

а) кар этәргә, чүп-чар ташларга, шлак ташларга, көнкүреш калдыкларын йорт территориясенә агызырга;

б) ишегалды һәм янәшәдәге территориядән чистартылган кар һәм бозны юлларның һәм юлларның машиналар йөрү өлешенә чыгарып өергә.

5. Территорияне төзеклөндөрү элементларына таләпләр

5.1. Территорияне төзеклөндөрүнең аерылгысыз компоненты булган территорияне төзеклөндөрү элементлары булу гамәлдәге закон таләпләренә туры китереп проект документларында эшләнәргә һәм каралырга тиеш.

Мәдәни мирас объектларын саклау зоналарында урнашкан территорияне төзеклөндөрү элементларына проект документлары мәдәни мирас объектларын саклау, куллану, популярлаштыру һәм дөүләт тарафыннан саклау өлкәсендә вәкаләтле органнар белән килештерелә.

Территорияне озак яки даими файдаланудагы стационар төзеклөндөрү элементлары аларны кулдан күчерү мөмкинлеген булдырмас өчен беркетелергә тиеш.

5.2. Төзеклөндөрү элементларын карап тоту, аларны торгызу һәм ремонтлау эшләрен дә кертеп, төзеклөндөрү элементлары хужалары башкара.

5.3. Яшеллөндөрү

5.3.1. Яшел үсентеләр территорияне төзеклөндөрүнең мәжбүри элементы булып тора.

Төзеклөндөрү эшлөрөн башкарганда гамәлдәге яшел үсентеләрне максималь рәвештә саклап калу зарур.

5.3.2. Жирлек территориясендә ике төрле яшеллөндөрү кулланылырга мөмкин: стационар - үсемлекләр грунтка утырту һәм мобиль - үсемлекләр утырту, махсус күчмә савытларга (контейнерлар, вазоннар һ.б.) утырту.

Стационар һәм мобиль яшеллөндөрү архитектура-ландшафт объектлары (газон, бакчалар, чөчөкләр, куаклар һәм агачлар белән майданчыклар һ.б.) булдыру өчен рельефның табигый һәм ясалма элементларында, түбәләрдә, фасадларда (вертикаль яшеллөндөрү), биналар һәм корылмаларның фасадларында (вертикаль яшеллөндөрү) кулланыла.

5.3.3. Яшеллөндөрү объектларын карап тоту - ул яшел үсентеләрне һәм яшеллөндөрелгән территорияләрне төзеклөндөрү элементлары белән карау, зур булмаган деформацияләрне һәм күләмле корылмаларның конструктив элементларына зыян китерү, шулай ук жәйге һәм кышкы вакытта күчмә кече формаларны жыештыру.

5.3.4. Яшел үсентеләр хужалары бурычлы:

- а) яшел үсентеләр сакланышын һәм квалификацияле карауны тәэмин итәргә;
- б) жәйге чорда коры һава шартларында газоннарда, чөчөкләргә, агачларга һәм куакларга су сибүне тәэмин итәргә;
- в) газоннарның сакланышын һәм бөтенлеген тәэмин итәргә;
- г) яшеллөндөрү объектларында сулыклар булган очракта аларны чисталыкта тотарга һәм аларны 10 елга бер тапкырдан да ким булмаган күләмдә капитал чистартырга;

5.3.5. Яшеллөндөрелгән территорияләрдә рөхсәт ителми:

а) төзелмәләрне, аларның эшләвен һәм хезмәт күрсәтүне тәэмин итү өчен билгеләнгән корылмалардан тыш, урнаштыру;

б) үз белдегез белән агач һәм куаклар утырту һәм кисү, газоннарны һәм чөчөк түтәлләрен бетерү;

в) агачларга һәм башка яшеллеккә гамаклар, таганнар, турниклар, киём киптерү өчен баулар, агачларга реклама һәм мәгълүмати щитлар һәм табличкалар, реклама һәм башка мәгълүмат урнаштыру өчен билгеләнгән чыгарма конструкцияләр, объектларга хәрәкәт юнәлешенә күрсәткечләре, афишалар, белдерүләр, агитация материаллары, техник конструкцияләр, юл хәрәкәтендә катнашучыларны мәгълүмати тәэмин итү чаралары, баганалардан, коймалардан, реклама щитларыннан, электр үткәргечләрдән, лампалардан, колонкалардан, арындыру;

г) стационар булмаган объектларны, шулай ук юл сервисы объектларын урнаштырырга, шул исәптән, вакытына карамастан, автостоянкалар һәм парковка урнаштырырга;

д) төзелеш һәм башка материалларны, калдыкларны, чүп-чарны, бозга каршы материалларны һәм башка зарарлы матдәләрне, шулай ук ком һәм бозга каршы реагентлар белән пычранган карны, боз кисәкләрен өеп куярга;

е) бакчаларны казырга;

е) йорт хайваннарын газоннарда һәм чөчөкләрдә йөртәргә;

ж) яфракларны, үләнне, ботакларны яндырырга, шулай ук аларның катнашмасын су агызгычка һәм башка суүткәргеч жайланмаларга себереп тутырырга;

з) чүп-чарны газоннарда ташларга;

и) учакларны яндырырга, шул исәптән ачык ут куллануны күздә тоткан чаралар үткәргә, мангалларны һәм башка жайланмаларны ачык ут ярдәмендә жылылык белән эшкөртү өчен кулланырга;

й) сок, сумала табу өчен агачларны кисәргә, аларга башка механик жәрәхәтләр ясарга;

к) яшеллөндөрелгән территорияләрдә урнашкан скульптуралар, эскәмияләр, коймалар, чүп савытлары, балалар һәм спорт жиһазларын ватарга;

л) агач тамырларын көүсөдөн 1,5 метр ераклыктан жакынак жерде ачарга һәм агач тамырларын жир яки төзелеш калдыктары белән күмөргө.

5.4. Коймалар

5.4.1. Коймалар урнаштыру төзөклөндөрү өчөн өстөмө элемент булып тора.

5.4.2. Коймалар төрлө:

- а) билгеләнеш буенча (декоратив, саклау, катнаш);
- б) биеклегө буенча (түбән - 1,0 м, уртача - 1,1-1,7 м, биек - 1,8-3,0 м);
- в) материал төрө (металл, тимер-бетон һ. б.);
- г) тыгызлыгы дәрәжәсө (үтө күрөнмөлө, тоташ);
- д) стационарлык дәрәжәсө (даими, вакытлы, күчмө) һәм башка киртөлөр.

Коймаларны проектлау аларның урнашуына һәм гамәлдөгө дөүлөт стандартлары, сертификацияләнгән эшләнмөлөр каталоглары, шәхси проектлау проектлары нигезендө башкарыла.

5.4.3 мэдәни мирас объектлары территорияләрен киртөлөү әлегө территорияләр өчөн билгеләнгән шәһәр төзелешө регламентлары нигезендө башкарылырга тиеш.

5.5. Өслөк капламалары

5.5.1. Өслөкләрне каплау жирлек территориясендө куркынычсыз һәм уңайлы хәрәкөт итү шартларын тәэмин итө, шулай ук жирлектөгө төзелешнең архитектур йөзөн формалаштыра.

Төзөклөндөрү максатыннан түбөндөгө капламалар билгеләнде:

а) каты (капиталь) капламалар - монолит яки жыелма капламалар, шул исәптән асфальтбетон, цемент-бетон, табигый таштан эшләнгән;

б) табигый хәлдөгө йомшак (капиталь булмаган) капламалар - табигый яки ясалма материаллардан (шул исәптән ком, вак таш, гранитлы чөчүлекләр, керамзит, резин крошка) эшләнгән, коры катнашмалар, тыгызланган яки ныгытылган материаллар белән ныгытылган капламалар;

в) газон капламалары - үлән катламын әзерләү һәм утыртуның махсус технологияләрө буенча башкарыла торган капламалар;

г) катнаш каплама - капламалар (газонга күмөлгән рәшөткө плиткасы яки газон рәшөткөсө, яки йомшак катлам).

5.5.2. Каплау төрләрен сайлауны аларның максатчан билгеләнешө нигезендө башкарырга кирөк:

а) каты - каты-проектлау вакытына гамәлдө булган, мөмкин булган чик йөкләнмөләрне, хәрәкөт характерын һәм составын, янгынга каршы талөпләрне исәпкө алып;

б) йомшак - аерым территорияләрне (шул исәптән балалар, спорт мөйданчыктарын, әтләрне урамда йөртү өчөн мөйданчыктарны, жөяү йөрү юлларын) төзөклөндөргөндө аларның үзөнчөлекләрөн исәпкө алып);

в) газон һәм катнаш, аеруча экологик.

Ябык өслөкнең каты төрләрөндө коры хәлдөгө ышкылу коэффициенты кимендө 0,6, юештө 0,4 булса, өслөк кытыршы булырга тиеш.

5.6. Өслөкләр бөйләнешө

Өслөкләрнең үзара керешү элементларына, гадөттө, борт ташларының төрлө төрләрө, пандуслар, баскыч басмалары, баскычлар керө.

5.7. Борт ташлары

Юл борт ташлары тротуар һәм машиналар йөрү өлеше кисешкән урында, машиналар йөрү өлеше дәрәжәсе 150 ммнан да ким булмаган дәрәжәдә, өслекләрнең өске катламы ремонтланган очракта да сакланырга тиеш.

Автотранспортның газонга керүенә юл куймас өчен, газон белән хәрәкәт итү өлешенең кисешкән урынына күүләмле борт ташын куллану зарур.

Жәяүлеләр коммуникацияләрен газон белән каплаган вакытта, газон дәрәжәсеннән кимендә 50 мм арада арткан бакча бортын урнаштырырга мөмкин, бу газонны саклый һәм аның хезмәт итү вакытын арттырып, пычрак һәм үсемлек чүп-чарының өслеккә элөгүен булдырмый кала.

Жәяүлеләр зоналары территориясендә төрле типтагы өслек катнашмасын рәсмиләштерү өчен табигый материаллар (кирпеч, агач, валун, керамик борт һ.б.) кулланырга мөмкин.

5.8. Баскычлар, баскыч басмалары, пандуслар

Жәяүлеләр өчен жәяүлеләр коммуникацияләре юнәлешендә авышлык 60 промилледән артык булганда баскыч урнаштыруны күздә тотарга кирәк.

Сәламәтлек саклау учреждениеләре һәм башка күпләп йөри торган объектлар, инвалидлар һәм картлар йортлары, баскычлар урнашкан урыннарда төп жәяүлеләр коммуникацияләрендә 50дән артык промилле булганда, һичшиксез, пандус төзү мөһим.

Бордюрдан пандус сөзәклегенә 1: 12 рәвешендә кабул ителә.

Баскычларның беренче баскычларын төшкәндә һәм күтәрелгәндә ачык төстөгә капма-каршы төстөгә буяулар белән аерып күрсәтергә кирәк.

Тышкы баскычларның барлык баскычлары да бер марш чикләрендә киңлегенә һәм күтәрелешенә биеклегенә буенча бертөсле итеп билгеләнә.

Киртәләү пандусы булмаган очракта 75 мм биеклектөгә киртәләү бортигын һәм култыксаны күздә тотарга кирәк.

Пандусның башында һәм ахырында юлның горизонталь участкалары әйләнә-тирәдәге өслекләрдән текстура һәм төс белән аерылып тора.

Баскычның яки пандусның ике ягы буенча 800-920 мм түгәрәк яки турыпочмаклы кисештөгә култыксалар кую каралган.

5.9. Мәйданчык

Жирлек территориясендә балалар уеннары, өлкәннәр ялы, спорт белән шөгыльләнү, чүп-чар җыю урыннары урнаштыру, этләрне урамда йөртү һәм дрессировкалау, автомобиль кую урыннары бар.

Төркөлгән мәдәни мирас һәйкәлләренең һәм аеруча саклана торган табигый территорияләре зоналарының сак зоналары чикләрендә мәйданчыкларны урнаштыру һәйкәлләргә саклау, табигыйтән файдалану һәм әйләнә-тирә мохитне саклау буенча вәкаләтле органнар белән килештерергә киңеш ителә.

Йорт яны территорияләре, кагыйдә буларак, балалар өчен уен һәм спорт мәйданчыклары белән тәмин ителергә тиеш. Мәйданчыклар төзек һәм имгәнү куркынычы булмаган инвентарь белән тәмин ителергә тиеш.

5.10. Балалар мәйданчыклары

5.10.1. Балалар мәйданчыклары төрле яшь төркемнәре өчен аерым мәйданчыклар рәвешендә оештырыла, төрле яшьтөгә мәнфәгатьләр буенча зоналаштырылган комплекслы уен мәйданчыклары буларак оештырыла.

Балалар мәйданчыгындагы территорияне төзекләндерү элементларының мөһүбүри исемлегенә түбәндәгеләрне үз эченә ала: йомшак катлам төрләре, мәйдан өслеген газон белән тоташтыру элементлары, яшелләндерү, уен җиһазлары, эскәмияләр һәм чүп савытлары, яктырту җиһазлары.

Торак йортлар һәм жәмәгать биналары төрәзәләреннән мәктәпкәчә яшьтөгә балалар мәйданчыклары чикләренә кадәр ераклык - 10 м, кече һәм урта мәктәп

яшендәге 20 м, комплекслы уен майданчыклары - 40 м, спорт-уен комплекслары - 100 м дан да ким булмаска тиеш.

Балалар өчен уен майданчыклары контейнер майданчыкларынан кимендә 20 м ераклыкта урнашырга тиеш.

5.10.2. Балалар майданчыклары:

а) жәй көннөрөндә ком белән тигезсезлекләрне тутыру өслеген планлаштырырга;

б) даими рәвештә себерелергә һәм иртәнге вакытта чылатылырга;

в) буялырга, киртәләрнең һәм корылмаларның буялуын, майданчыкта елга кимендә бер тапкыр житештерергә, ә ремонттын - кирәк булган саен;

г) транзит жәяүлеләр хәрәкәтеннән, машина узу юлларынан, борылыш майданчыкларынан, кунаклар өчен машина кую урыннарыннан, көнкүреш калдыклары өчен контейнерлар урнаштыру өчен майданчыклардан, автотранспорт чараларын даими һәм вакытлы саклау участкаларынан изоляцияләнергә тиеш.

Жәрәһәт алуны булдырмас өчен майдан территориясендә чыгып торган тамырлар яки асылмалы түбән ботаклар, жир өстендәге иске, ватык жиһазлар (стойкалар, фундаментлар) калдыклары, жиргә тирән беркетелмәгән металл тимерләр (кагыйдә буларак, турниклар һәм таганнар) булу рәхсәт ителми.

Якын-тирә территорияләрне реконструкцияләгәндә балалар майданчыклары территориясендә эшләр алып бару һәм төзелеш материалларын туплау рәхсәт ителми.

Яктырту жиһазлары, кагыйдә буларак, майданчык урнашкан территорияне яктырту режимында эшләргә тиеш.

2,5 мдан да биегрәк яктырту жиһазларын урнаштыру рәхсәт ителми.

Уен жиһазларын урнаштыру куркынычсызлык норматив параметрларын исәпкә алып башкарылырга тиеш.

5.10.3. Балалар майданчыкларын карап тоту һәм аларга куркынычсызлыкны тәэмин итү өчен җаваплылык аларны эксплуатацияләүче затларга йөкләнә.

5.11. Спорт майданчыклары

Спорт майданчыклары халыкның барлык яшь төркемнөрөндә физкультура һәм спорт белән шөгыльләнү өчен билгеләнгән.

Спорт майданчыгында территорияне төзекләндерү элементларының мәжбүри исемлегенә йомшак яки газон капламасы төрләре (жәйге чорда), спорт жиһазлары керә.

Спорт майданчыклары яшелләнделә һәм чөлтәрле коймалар белән әйләндереп алына. Яшелләнделерү майданчык периметры буенча урнаштырыла, вертикаль яшелләнделерү кулланырга мөмкин. Койманың биеклеге-2,5 - 3 м, бер-берсенә кушылган урыннарда-1,2 м. биеклектә.

Спорт жиһазлары спорт, физкультура майданчыкларында яки рекреацияләр составында махсус жиһазландырылган жәяүлеләр коммуникацияләрөндә (сәламәтлек сукмаклары) урнаштырыла. Махсус физкультура снарядлары һәм тренажерлар рәвешөндәге спорт жиһазлары завод житештерүөндә дә, махсус эшкөртөлгән өслеклә бүрөнөдән һәм борыслардан эшләнгән булырга мөмкин, ул имгәнүләр (ярыклар, ярылган урыннар һ.б. булмау).

Урнаштырганда сертификацияләнгән жиһаз каталогларына таянырга кирәк.

5.12. Ял майданчыклары

Торак төзелеше территориясендә өлкәннәр өчен тынлы ял һәм өстөл уеннары өчен билгеләнгән ял майданчыкларын оештыру мөмкин. Торак йорт тәрәзөләрөненнән тынлы ял итү майданчыклары чигенә кадәр ара-10 метрдан да ким булмаска тиеш, тавышлы өстөл уеннары майданчыклары - 25 метрдан да ким булмаска тиеш.

Ял майданчыгында төзекләндерү элементларының мәжбүри исемлеге гадәттә түбөндөгеләрне үз эченә ала: каты өслек төрләре, майдан өслеген газон белән

тоташтыру элементлары, яшеллэндерү, ял өчен эскәмияләр, утыргычлар һәм өстәлләр, чүп савытлары (кимендә һәр эскәмиянең бер өлешендә), яктырту жиһазлары.

Мәйданчыкны каплауны плитә катламы рәвешендә проектларга тәкъдим ителә. Ял мәйданчыкларын һәм балалар мәйданчыкларын берләштергәндә, балалар уеннары зонасында өслекнең каты төрләрен урнаштырырга киңәш ителми.

Парклар территорияләрендә чирәмдә ял итү өчен мәйданчыклар-чирәмлекләр оештырылырга мөмкин.

5.13. Этләрне йөртү урыннары

5.13.1. Этләрне урамда йөртү өчен мәйданчыклар вәкаләтле органнар белән билгеләнгән тәртиптә килештерелгән урыннарда урнаштырыла.

Этләрне йөртү өчен мәйданчык территориясендә төзекләнדרү элементлары исемлегенә төрле өслекләр, коймалар, эскәмияләр, урна, эскрементларны утильләштерү өчен контейнер, яктырту һәм мәгълүмат жиһазлары керә. Периметрлы яшелләндрүне күздә тотарга тәкъдим ителә.

Этләрне урамда йөртү өчен мәйданчыклар микрорайон һәм торак район территориясендә, яшеллекләрдән бушаган урыннарда, метрополитен линияләренең техник зоналары, 110 кВт артык көчәнешле электр тапшыру линияләре, беренче һәм икенче дәрәжәдәге су белән тәэмин итү чыганакларының санитар зонасыннан читтә урнашырга тиеш.

Торак билгеләнешендәге территорияләрдә урнашкан этләрне урамда йөртү өчен мәйданчыклар күләме 400-600 кв. м, башка территорияләрдә-800 кв. м, барган төзелеш шартларында, булган территорияль мөмкинлекләрдән чыгып, мәйданчыкларның киметелгән күләме кабул ителергә мөмкин.

Мәйданчыклареннан алып торак һәм жәмәгать биналары тәрәзәләренә кадәр ара 25 метрдан да ким булмаска тиеш, ә балалар учреждениеләре, мәктәпләр, балалар, спорт мәйданчыклары, ял мәйданчыклары участкаларына кадәр - 40 метрдан да ким булмаска тиеш.

Мәйданчыкны коймалау, кагыйдә буларак, биеккә 1,5 метрдан да ким булмаган жиңел металл челтәр койма ярдәмендә башкарыла. Элементлар һәм секцияләр арасындагы ераклык, аның түбән ягы һәм жире хайванга мәйданчыктан чыгып китәргә яки үзенә травма китерергә тиеш түгел.

Мәйданчык территориясендә мәйданнан файдалану кагыйдәләре белән мәгълүмат стенды урнаштырылган булырга тиеш.

5.13.2. Йорт хайваннары хужалары үз питомецларының эскрементларын жыю һәм алып ташлауны мөстәкыйль башкаралар.

Хайваннар хужалары хайваннарның башка хайваннарга һәм кешеләргә куркыныч йогынтысын булдырмый калырга, шулай ук тирә-юньдәгеләргә санитар нормалар нигезендә тынлыкны тәэмин итәргә, гамәлдәге санитар-гигиена һәм ветеринария кагыйдәләрен үтәргә тиеш.

5.14. Машина кую мәйданчыклары

Жирлек территориясендә түбәндәге автостоянкалар урнаштырыла: автомобильләренә кыска вакытлы һәм озак вакытлы саклау урыннары.

Автотранспорт чараларын озак һәм кыска вакытлы саклау участогында төзекләндрү элементларының мәжбүри исемлегенә түбәндәгеләренә үз эченә ала: каты өслек төрләре, өслекләренә тоташтыру элементлары, киртәләр, чүп-чар өчен кече контейнерлар, яктырту жиһазлары, мәгълүмат жиһазлары (күрсәткечләр).

Автотранспорт чараларын озак һәм кыска вакытлы саклау участкаларына керү юллары жәяүлеләр юлларының төп юнәлешләре белән кисешергә тиеш түгел.

Автотранспорт чараларын озак һәм кыска вакытлы саклау участогы аша транзит юлларын оештыру рөхсәт ителми.

Автотранспорт чараларын озак һәм кыска вакытлы саклау участогы калган территориядән кимендә 3 м киңлектәге яшел үсентеләр белән изоляцияләнергә мөмкин.

5.15. Кече архитектура формалары

5.15.1. Кече архитектура формаларын урнаштыру биналарны һәм корылмаларны төзү, реконструкцияләү һәм капитал ремонтлау проект документациясен, шулай ук төзекләндерү яисә эскиз тәкъдимнәрен «Төзекләндерү» бүлгегә нигезендә гамәлгә ашырыла.

Кече архитектура формаларын проектолаганда һәм сайлаганда сертификацияләнгән эшләнмәләр каталогларыннан файдаланырга киңәш ителә. Тарихи төзелеш зоналары, жирлекнең үзәк үзәгә, күп функцияле үзәкләр һәм зоналар өчен кече архитектура формалары индивидуаль проект эшләнмәләре нигезендә проектолануырга тиеш.

5.15.2. Кече архитектура формаларына карата төп таләпләр булып тора:

а) архитектура һәм ландшафтлы тирәлекнең, территорияне төзекләндерү элементларының характерына туры килүе;

б) материалларның югары декоратив һәм эксплуатацион сыйфаты, аларны озак вакыт дәвамында, тышкы мохит йогынтысын исәпкә алып, саклап калу;

в) конструкциянең ныклыгы, ышанычлылыгы, куркынычсызлыгы.

5.16. Тышкы реклама һәм мәгълүмат чаралары

5.16.1. Тышкы реклама һәм мәгълүмат урнаштыру чаралары.

а) тышкы реклама һәм мәгълүмат урнаштыру чаралары техник яктан төзек һәм эстетик яктан чиста булырга тиеш.

Тышкы мәгълүмат чаралары, учреждениеләр такталарыннан һәм режим таблицаларыннан тыш, вәкаләтле орган белән килештерелгән паспорт нигезендә һәм аның нигезендә урнаштырыла һәм эксплуатацияләнә.

Тышкы реклама һәм мәгълүмат чаралары хужалары аларның тиешле торышын күзәтеп торырга, тышкы реклама һәм мәгълүмат чараларын урнаштыру урыннарын вакытында ремонтларга һәм жыештырырга тиеш.

Тышкы реклама һәм мәгълүмат чараларын аларга реклама яки мәгълүмати хәбәр урнаштырмыйча урнаштыру һәм эксплуатацияләү, мәгълүмат кырына зыян китерү, шулай ук тышкы реклама һәм мәгълүмат чараларын полиэтилен пленка һәм башка материаллар белән тәмамлау, беркетү рәхсәт ителми.

Реклама яки мәгълүмати конструкция хужасы өч тәүлек эчендә территорияне төзекләндерергә һәм (яки) фасадның тышкы кыяфәтен торгызырга тиеш.

б) Тышкы реклама һәм мәгълүмат урнаштыру чаралары, аларда фундамент блогы булганда, фундамент блогы белән бергә демонтацияләнергә тиеш.

Тышкы реклама һәм мәгълүмат чараларын беркеткәндә корылмаларга зыян китерү һәм объектларны бизәү, шулай ук аларның бөтенлеген, ныклыгын һәм тотрыклылыгын киметү рәхсәт ителми.

в) тышкы мәгълүматны урнаштыру чараларын түбәндәге төрләре булырга мөмкин:

- дивар конструкциясе;
- декоратив панно;
- консоль конструкциясе;
- түбә конструкциясе;
- витрина конструкциясе;
- балалар тактасы;
- режимлы элмә такта;
- модульле конструкция;
- стела;

- щитлы конструкция;
- флаг композициясе;
- махсулаштырылган төзелеш.

г) тышкы мәгълүматны урнаштыру чараларына гомуми таләпләр:

Тышкы мәгълүматны урнаштыру чараларын проектлау, әзерләү һәм урнаштыру төзелеш нормалары һәм кагыйдәләре таләпләренә туры китереп башкарылырга тиеш, законнар Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирас объектлары (тарихи һәм мәдәни ядкярләр), аларны саклау һәм куллану турында;

Тышкы мәгълүмат чараларында мәгълүмат Россия Федерациясе дәүләт теле һәм Татарстан Республикасы дәүләт телләре турындагы законнар таләпләрен үтәгән килеш урнаштырылырга тиеш;

Ике яки аннан да күбрәк тел кулланган очракта, текстлар эчтәлек һәм техник бизәләш буенча тиндәш булырга, дәрәс һәм аңлаешлы итеп башкарылырга тиеш.

5.17. Гражданнарның игъланнарын элү өчен шартлар, мәдәни һәм спорт чаралары афишалары

Мәдәни һәм спорт чаралары афишаларын гражданнар күпләп жыела торган урыннарда һәм жәяүлеләр күпләп яши торган урыннарда урнаштырыла торган махсус тумбаларда, щитларда һәм стендларда гына урнаштыру рәхсәт ителә.

Игъланнар өчен стендлар аерым торучы объектлар рәвешендә яки биналарда яки корылмаларда асылмалы щитлар рәвешендә урнаштырыла ала.

6. Коммуникацияләр төзегәндә, ремонтлаганда, реконструкцияләгәндә жир эшләрен башкаруга төп таләпләр

6.1. Юл өслекләрен ябу яки ачу белән бәйлә эшләр (жир асты коммуникацияләрен салу, реконструкцияләү яисә ремонтлау, свай һәм шпунт утырту, электр тапшыру линияләренәң терәкләрен урнаштыру (алмаштыру), яктырту терәкләре урнаштыру, грунт планировкасы, инженер эзләнүләрендә эшләр һәм башка эшләр) вәкаләтле орган тарафыннан бирелгән язма рәхсәт (жир эшләрен житештерүгә ордер) булганда гына башкарыла.

6.2. Жирлек территориясен төзекләндерү белән бәйлә жир, төзелеш һәм ремонт эшләрен оештыру, жир эшләрен башкаруга ордер рәсмиләштерү һәм алу тәртибе муниципаль хокукый актларның билгеләнгән таләпләре нигезендә гамәлгә ашырыла.

6.3. Яшел үсентеләрне йолкып алу яки күчереп утырту кирәк булганда, авыл жирлегә башкарма комитеты боерыгын билгеләнгән тәртиптә рәсмиләштерергә һәм яшел үсентеләрне йолкып алырга яки күчереп утыртырга кирәк.

6.4. Жирлек юллары буенча хәрәкәтне вакытлыча чикләү яисә туктату вәкаләтле орган тарафыннан бирелгән рәхсәт нигезендә, юлның ике ягында да заказчылар һәм эш башкаручылар, эш сроклары, урап узу маршрутлары турында барлык кирәкле белешмәләренә үз эченә алган мәгълүмат щитын мәжбүри урнаштыру белән гамәлгә ашырыла. Күрсәтелгән щитның формасы һәм эчтәлегә рәхсәт бирү буенча муниципаль хезмәт күрсәтүнең тиешле административ регламенты белән билгеләнә.

6.5. Яраклылык вакыты чыккан ордерлар буенча коммуникацияләр төзегәндә, ремонтлаганда, реконструкцияләгәндә жир эшләрен башкару үз белдекләре белән таныла.

7. Уңайлы мохиткә карата махсус таләпләр

7.1. Торак тирәлеген, урамнарны һәм юлларны төзекләндерү объектларын, мәдәни-көнкүреш хезмәте күрсәтү объектларын проектолаганда торак пунктларның өлкән кешеләр һәм инвалидлар өчен уңайлы булуын, әлегә объектларны картлар һәм

инвалидлар хәрәкәтенә ярдәм итүче элементлар һәм техник чаралар белән тәэмин итүне күздә тотарга киңеш ителә.

Өлкән кешеләр һәм инвалидлар хәрәкәтенә ярдәм итүче техник чараларны һәм жиһазларны проектлау, төзү, урнаштыру заказчы тарафыннан расланган проект документациясе нигезендә яңа төзелештә гамәлгә ашырылырга киңеш ителә.

8. Биналарның (биналарның) һәм корылмаларның милекчеләренең якин-тирә территорияләренә төзекләндерүдә катнашу тәртибе

8.1. Жирлек территорияләренең тиешле санитар торышын тәэмин итү, әйләнә-тирә мохитне пычратудан саклау һәм яклау чараларын тормышка ашыру максатыннан, жирлек территориясен чистарту һәм санитар тәртиптә тоту өчен хужалык итүче субъектларга һәм физик затларга беркетелә.

8.2. Хужалык итүче субъектлар һәм физик затлар, әгәр законда яки килешүдә башкасы каралмаган булса, якындагы территорияне жыештырырга һәм санитар карап тотарга хокуклы:

а) идарәче оешмалар-күпфатирлы йортларның йорт яны территориясе, шулай ук күпфатирлы йорт территориясе каршындагы төп фасад ягыннан 5 м радиуста йә урамның йөрү өлешенә кадәр (объект юл буенда урнашкан очракта);

б) социаль өлкә учреждениеләре (мәктәпләр, мәктәпкәчә учреждениеләр, мәдәният, сәламәтлек саклау, физкультура һәм спорт учреждениеләре) - бирелгән жир кишәрлеге чикләрендә территория, шулай ук учреждениенең территориясе алдында 10 м радиуста төп фасад ягыннан йә урамның йөрү өлешенә кадәр (объект юл буенда урнашкан очракта), башка яктан-10 м радиуста;

в) күпфатирлы торак йортлардагы торак булмаган биналарны эксплуатацияләүче затлар, идарәче оешма белән килешү булмаганда, якындагы территорияне озынлыкка - биналарның бөтен озынлыгына, киңлеге - 10 м, йә йөрү өлеше бордюрына кадәр (юл буенда объект урнашкан очракта) жыештырырга хокуклы.;

г) барлык милек рәвешләрендәгә сәнәгать предприятиеләре һәм оешмалары - аларга килү юллары, тротуарлар, алар янәшәсендәгә коймалар, санитар-яклау зоналары. Предприятиеләрнең санитар-яклау зоналары гамәлдәгә санитар кагыйдәләр һәм нормалар таләпләренә туры китереп билгеләнә;

д) төзүче-50 м радиуста төзелеш мәйданчыкларының якин-тирә территорияләре һәм гамәлдәгә төзелеш нормалары һәм кагыйдәләре нигезендә 50 м радиуста аларга килү юллары;

е) торак йортларның хужалары бирелгән жир кишәрлеге чикләрендә (яисә жир участогы билгеләнгән тәртиптә рәсмиләштерелмәгән очракта, фактта килеп туган жир кишәрлегенең чиге буенча) һәм йорт алдындагы территория 5 м ераклыкта яисә урамның машиналар йөрү өлешенә кадәр (объект юл буенда урнашкан очракта);

е) стационар булмаган объектлар (лотоклар, киосклар, павильоннар һәм башка стационар булмаган сәүдә объектлары) һәм сезонлы кафелар - урнашу өчен бирелгән жир кишәрлеге объекты территориясе һәм аның тышкы чигеннән 10 м ераклыкта һәм урамның йөрү өлешенә кадәр (объект юл буенда урнашкан очракта);

ж) базарларның идарәче компанияләре, сәүдә һәм жәмәгать туклануы оешмалары (рестораннар, кафе, кибетләр) - бирелгән жир кишәрлеге чикләрендә территорияләр һәм участок чикләреннән 50 м радиуста урнашкан территория һәм урамның машиналар йөрү өлешенә кадәр (объект юл буенда урнашкан очракта);

з) биналарның, корылмаларның милекчеләре яки башка хокук ияләре-бина, корылма периметры буенча яисә бирелгән жир кишәрлегенең чикләре буенча һәм участок чикләреннән 10 м радиуста һәм урамның йөрү өлешенә кадәр (объект юл буенда урнашкан очракта);

и) автомобиль юлына бүлеп бирелгән полоса чикләрендә һәм башка жир кишәрлекләрендә урнашкан заправка станцияләре - бирелгән жир кишәрлеге

чикләрендә һәм участок чигеннән 50 м радиуста урнашкан территория һәм урамның йөрү өлешенә кадәр;

й) гараж кооперативлары-бирелгән жир кишәрлеге чикләрендәге территорияләр, урамның машиналар йөрү өлешенә кадәр һәм аларга керү юллары 50 м радиуста урнашкан территория;

к) жирләү урыннары-бирелгән жир кишәрлеге чикләрендә һәм участок чикләреннән 10 м радиуста яқындагы территория;

л) гомуми файдаланудагы территорияләр һәм вазыйфалар вәкаләтле органнарға йөкләнә;

м) бирелгән жир кишәрлеге чикләрендә жир кишәрлекләренә ия булучылар (йә жир кишәрлеге билгеләнгән тәртиптә рәсмиләштерелмәгән очракта, фактта килеп туган чиге буенча) һәм жир кишәрлегенең тышкы чигеннән 5 м ераклыкта яки урамның йөрү өлешенә кадәр (объект юл буенда урнашкан очракта);

н) автотранспорт чараларын озак һәм кыска сроклы саклау урыннары хужалары - бирелгән жир кишәрлеге чикләрендәге территория һәм жир кишәрлегенең тышкы чигеннән 10 м ераклыктагы һәм урамның юл өлешенә кадәр (юл буйлап объект урнашкан очракта).

9. Йорт хайваннарын һәм кошларын тоту

9.1. Йорт хайваннарын һәм кошларын тоту өченче затларның хокукларын һәм законлы мәнфәгатьләрен бозмаска тиеш. Йорт хайваннары һәм кошлары китергән зыян өчен җаваплылыкны аларның хужалары гамәлдәге РФ кануннарында билгеләнгән тәртиптә алып баралар

9.2. Йорт хайваннары хужалары үзләренең хайваннары экскрементларын жыю һәм утильләштерүне мөстәкыйль башкаралар.

9.3. Авыл жирлегендә яшәүчеләр тарафыннан авыл хужалыгы хайваннары (сыерлар, сарык, кәжәләр, дуңгызлар һәм башка) һәм кош-кортларын карап тоту шәхси торак йортлар территорияләрендә рөхсәт ителә.

9.4. Барлык продуктлы хайваннар (эре мөгезле терлек, кәжәләр, сарыклар, дуңгызлар, атлар) бирка беркетү юлы белән мәжбүри рөвештә теркәлергә тиеш.

9.5. Йорт хайваннарын көтү жирле үзидарә органы акты белән билгеләнә торган көтүлек урыннарында, хужасын күзәтүдә яисә аның кушуы буенча йә «электростух» тибындагы электрон системалардан файдаланып рөхсәт ителә.

9.6. Йорт хайваннарын чыгару 7.00 сәгатътән 23.00 сәгатъкә кадәр рөхсәт ителә. Башка вакытта чыккан очракта хужалар урамнарда һәм торак йортларда тынлыкны тәмин итү чараларын күрергә тиеш.

9.7. Этләрне торак һәм изоляцияләнгән биналардан гомуми ишегалларына һәм урамга өч айлык көчекләрдән тыш бары тик кыска тезгендә һәм намордникта гына чыгарырга мөмкин.

9.8. Хужалар йорт хайваннары һәм ишегаллары, тротуарлар, урамнар, парклар, газоннар, балалар майданчыклары, скверлар, майданнар, шулай ук торак йортлар подъездлары белән пычрануга юл куймаска тиеш. Этләрне, мәчеләрне һәм башка вак хайваннарны урамда йөргән вакытта хужа үзе белән йорт хайваннарының табигый күнегүләрен тулысынча җыештыруны тәмин итүче кирәк-яраклар булырга тиеш, алар майданчыкларда чүп контейнерларына ташланырга тиеш.

9.9. Этне поводокта урамда гына чыгарырга була. Махсус билгеләнгән майданчыклар булмаганда, жирле үзидарә органының норматив-хокукый акты белән билгеләнгән урыннарда бушлыкларда, буш жирләрдә йөртү рөхсәт ителә.

9.10. Этләрне дрессировкалау бары тик яхшы койма белән әйләндереп алынган майданчыкларда яки жирлек территориясендә генә үткәрелергә мөмкин.

9.11. Йорт хайваннарын юллардан тәүлекнең якты вакытында гына узып китергә кирәк, шул ук вакытта аларны юлның уң ягына мөмкин кадәр якынарак җибәрергә кирәк.

Грунт юлларынан һәм сукмаклардан узып китү мөмкинлеге булганда, йорт хайваннарын асфальт өслекле юлда алып бару тыела.

9.12. Йорт хайваннарын һәм кошларны урамда калдырганда аларның хужалары яшел үсентеләрне һәм башка чыгымнарны бозудан килгән зыянны каплайлар.

9.13. Йорт кәжәләре йорт яны территорияләре эчендә яки көтүлекләрдә хужалар күзәтүе астында гына асралырга тиеш.

9.14. Рәхсәт ителми:

а) терлекләренә балалар мөйданчыкларына, мәктәп, балалар бакчалары территорияләренә, ашханәләргә, поликлиникаларга, азык-төлек кибетләренә жиберергә;

б) йорт хайваннарын пляжларда йөртү һәм сулыкларда коендыру тыела;

в) тыю язуы булган очракта, учреждениеләргә хайваннарға юл куярга;

г) торак пунктлар территориясендә караучысыз хайваннар һәм кошларны чыгару;

д) исерек, наркотик яки токсик исерек хәлдә булган затлар, шулай ук яше яки сәламәтлеге торышы аркасында этләрнең хәрәкәтен контрольдә тоталмый торган һәм урамда йөргән вакытта аларның агрессив тәртибен булдырмый кала алмаган затлар тарафыннан этләрне урамда йөртү тыела;

е) йорт хайваннарын һәм кошларны балконнарда, лоджияләрдә, гомуми файдаланудагы урыннарда (чиктәш фатир коридорларында, баскыч күзәнәкләрендә, чарлактарда, подвалларда һәм башка ярдәмче биналарда даими тоту;

е) йорт хайваннарын жириклекләре территориясендә махсус чаралар (күргәзмәләр һ.б. лар) уздыру урыннарыннан тыш, алар өчен билгеләнгән урыннардан тыш урнаштыру.

Этләрне 14 яшкә житмәгән затлар куып чыгарган, вак зурлыктагы этләрне йөрткән очрактардан тыш.

9.15. Йорт хайваннары һәм кош-корт хужалары бурычлы:

а) хайваннар авыруларын кисәтүне һәм хайваннар продукциясе продукциясенә ветеринария-санитария мөнәсәбәтендә куркынычсызлыкны тәмин итүче хужалык һәм ветеринария чараларын гамәлгә ашырырга, әйләнә-тирә мохитнең терлекчелек калдыклары белән пычрануына юл куймаска, шулай ук ел саен яңадан теркөлү чорында мәжбүри дөвалау-профилактик чаралар үткәергә;

б) хайваннарның урнашу урынын даими тикшереп тору;

в) хайваннар авырганда һәм алар үлгән очракта, шулай ук үз-үзен гадәти булмаган хәлдә тотканда кичекмәстән ветеринария учреждениеләре белгечләренә хәбәр итәргә. Алар килеп житкәнче, авырулар билгеләре булган хайваннарны башкаларынан аерып ябарга;

г) терлекләренә карау, диагностик тикшеренүләр, саклау өчен прививкалар һәм дөвалау-профилактикалау эшләре өчен ветеринария белгечләре таләбе буенча бирергә.

9.16. Үлгән терлекне күмү махсус билгеләнгән урында махсуслаштырылган оешма тарафыннан башкарыла.

9.17. Үз территорияләрендә каравылчы этләре булган оешмалар бурычлы:

а) этне ныклы бәйдә тотарга;

б) килүчеләрнең хайваннар янына керү мөмкинлеген булдырмаска;

в) этләрне яхшы әйләндерелгән территориядә яки гомуми файдаланудагы территориядән читкә кергәндә кисәтү язуы булган очракта гына бәйдән ычкындырырга.

9.18. Ижтимагый урыннарда караучы затлардан башка булган күзәтүчесез хайваннар аулануына тиеш.

9.19. Сукбай хайваннарны аулау махсус предприятие яки жирикле үзидарә органнары белән төзелгән килешү нигезендә башкарыла ала.

9.20. Сукбай хайваннарны тоту чараларын гамәлгә ашыру хайваннарға карата гуманитар мөнәсәбәт һәм ижтимагый эхлак нормаларын үтәү принципларына нигезләнә.

9.21. Рәхсәт ителми:

а) тиешле карардан башка гына шәхси йортлар территориясеннән һәм фатирлардан малларны тартып алырга;

б) этләрне кибет, даруханәләр, коммуналь хезмәт күрсәтү предприятиеләре һ. б. янында бәйдән жибәрергә;

в) ветеринария органнары күрсәтмәсеннән башка, приманкалар һәм башка тоту чараларын кулланырга.

10. Кагыйдәләрнең үтәлешен контрольдә тоту

10.1. Физик һәм юридик затлар, вазыйфаи затлар әлеге Кагыйдәләрдә билгеләнгән жирлек территориясен тәзекләндерү таләпләрен үтәүне тәәмин итәргә тиеш.

10.2. Әлеге Кагыйдәләрне бозу административ хокук бозулар турында Татарстан Республикасы кодексы нигезендә (Административ хокук бозулар турында Россия Федерациясе кодексы нигезендә җаваплылыкны үтәмәгән өчен федераль законнарда һәм Россия Федерациясенең башка норматив хокукый актларында каралган нормалар һәм кагыйдәләр булган әлеге Кагыйдәләрнең нигезләмәләреннән тыш) җаваплылыкка тартыла.

10.3. Тәзекләндерү өлкәсендә законнар һәм муниципаль хокукый актлар таләпләрен үтәмәгән яисә тиешенчә үтәмәгән өчен җаваплылыкка җәлеп итү күрсәтелгән таләпләрне үтәүдән һәм кертелгән хокук бозуларны бетерүдән затны азат итми.